

H. Rossier

ONDER DE ZON

Studies over het Boek Prediker

Revisie 2006

INHOUD

Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1.....	10
Hoofdstuk 2.....	14
Hoofdstuk 3.....	17
Hoofdstuk 4.....	21
Hoofdstuk 5.....	24
Hoofdstuk 6.....	27
Hoofdstuk 7.....	28
Hoofdstuk 8.....	35
Hoofdstuk 9.....	38
Hoofdstuk 10.....	41
Hoofdstuk 11.....	46
Hoofdstuk 12.....	53

INLEIDING

Het Bijbelboek, dat we nu willen overdenken, is geschreven door de "*Prediker*". Wie zou er aan kunnen twifelen dat de "Prediker" Salomo is (zie hoofdstuk 1, 2 en 12)? Toch wordt dit door sommige geleerden ontkend. Dat behoeft ons niet te verwonderen, want zelfs de knapste mens kan de eenvoudigste gedachten van God alleen begrijpen door de Geest van God. De gelovige, die deze Geest, die alle dingen onderzoekt, heeft ontvangen, is in staat de verborgenheden van de wijsheid te begrijpen. Hij kan begrijpen wat Gods doel is als Hij ons dit onderwijs geeft en ook welk voordeel wij er mee kunnen doen. Dat is nu precies, wat de Prediker doet: hij wil om zich heen verzamelen hen, die oren hebben om te horen, om hen te *onderwijzen* en zijn ervaringen mee te delen.

Het onderwijs van de Prediker heeft een heel bijzonder karakter, dat in geen enkel ander boek van de Bijbel te vinden is. Daarvan kan de lezer zich overtuigen door de volgende overwegingen:

In Genesis zien we dat een mens, de eerste Adam, op aarde geplaatst wordt, in onschuld en zonder kennis van goed en kwaad. Hij bevindt zich dan temidden van een schepping die schoon en zeer goed uit de hand van God is gekomen. Hij is een mens die in verbinding met zijn Schepper staat en van Wie hij weet, dat Hij alle ongehoorzaamheid oordeelt; een mens met een geest, waardoor hij in staat is om alles wat hem omringt te begrijpen en te genieten; een mens die geschikt is om een krachtige heerschappij uit te oefenen over de gehele aarde; een mens tenslotte met een hart dat in staat is om lief te hebben en die van God een geschenk krijgt dat zijn liefde waard is. Om gelukkig te zijn, hoeft deze mens alleen maar afhankelijk te blijven van de soeverein goede Persoon, Die de schepping onder zijn voeten heeft gesteld. Maar wat gebeurt er? Bij de eerste beproeving verheft de mens zich in plaats van de vreze

van God te bewaren en acht hij het een roof God gelijk te zijn. Hij handelt onafhankelijk en valt. Al zijn geluk stort ineen. De mens, die voortaan goed en kwaad kent, is niet in staat het goede te doen. Hij is een slaaf van de zonde geworden. De schepping is gevallen en de dood heeft er zijn intrede gedaan. De hemel is voor de mens gesloten en het oordeel van God is zijn enige toekomst, als de genade niet tussenbeide komt om hem te redden. En dat is inderdaad de enige uitweg, die God meteen na de val aan de mens openbaart (Gen. 3:15).

Als vervulling van deze openbaring, zien we een tweede tafereel. De beloofde tweede Adam komt. Hij komt niet op het zuivere en goede toneel van de schepping waar de eerste Adam geplaatst was, maar op een toneel van zonde en dood, dat door de ongehoorzaamheid van deze is ontstaan.

Hij komt niet in de staat van onschuld van de eerste Adam, maar in volmaakte heiligheid. Hij komt vast besloten en zich volledig bewust van de toestand van de wereld, met een vastgesteld doel; met een wijsheid, die niet slechts somber komt constateren dat het verval er inderdaad is en dat het volstrekt nutteloos is er iets aan te veranderen, maar die er *genezing* voor komt brengen. Inderdaad, de Goddelijke wijsheid brengt door deze Man niet een verlichting in de ellende van de mens, die zelfs de wijsheid van Salomo hem nooit had kunnen bieden, maar een absolute oplossing voor deze ellende, een volledige bevrijding! De wijsheid van God in Christus was niet alleen van Goddelijke oorsprong, maar is de Goddelijke bron zelf in een volmaakt mens: de bron van licht om de duisternis te verdrijven; de bron van leven om de dood te overwinnen; de bron van reiniging om de zonde weg te nemen en de mens met God te verzoenen. Deze Goddelijke wijsheid in een mens was tegelijk het licht, dat het kwaad openbaar maakt en de liefde, die er genezing voor aanbrengt. Van alle eeuwigheid, voordat er iets geschapen was, voordat het kwaad bestond, voor de zondeval, had deze wijsheid haar vermakingen in de kind eten der mensen (Spr. 8:31) en wilde haar welbehagen in hen vinden. Zij was in volmaakte overeenstemming met Hem die

haar had voortgebracht: "Zie, ik kom om Uw wil te doen", zei zij, toen ze in de wereld kwam. Deze wijsheid was liefde. Welke ontvangst heeft ze gehad? De Prediker, hoe wijs hij ook was, heeft persoonlijk in deze wereld geen kwaadwillendheid noch haat ondervonden. Hij heeft er ongetwijfeld slechts ijdelheid, smart en kwelling van de geest gezien. Maar zijn eigen ervaringen onderwierpen hem aan de ijdelheid van alle dingen. Zo was het niet met de wijsheid, verpersoonlijkt in de mens Jezus Christus. De hele wereld verhief zich tegen Hem, overlaadde Hem met beledigingen en bespuwde Hem. Men kruisigde Hem, omdat de mens de waarheid niet kon verdragen en de genade niet wilde, omdat hij aan de slavernij van satan de voorkeur gaf boven de verzoening met God. Maar juist de daad van de verwerping van Christus door de mens, wordt het middel tot het heil voor de zondaar! O diepte van rijkdom, zowel van de wijsheid als van de kennis van God! Hoe ondoordringelijk zijn Zijn oordelen en hoe onnaspeurlijk Zijn wegen! Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid!

Het boek Prediker toont ons een derde tafereel. Wij zien in Salomo een mens die niet onschuldig is als Adam voor zijn val, maar die het goed en het kwaad kent. Toch staat deze mens evenals Adam in verbinding met God en bezit, net als hij, de eerste beginselen van de uitspraken van God: het "geloof in God" en de kennis van het "eeuwig oordeel" (Hebr. 5:12; 6:1, 2). Maar hier in Prediker, anders dan in de Spreuken, wordt hij ons niet voorgesteld als iemand die een *openbaring* ontvangen heeft, die hem in verbinding brengt met de HEERE, de God van het verbond.

De omstandigheden die hier beschreven worden en waarin de Prediker zich bevindt, zijn dus deze: er is kennis van goed en kwaad, en er is een relatie met God zonder een speciale openbaring. Dit kennen van God gaat noodzakelijk vergezeld van het *vrezen* van God en van de zekerheid, dat Hij een *Rechter* moet zijn voor alle mensen. Dat is het zedelijk toneel van de Prediker. Zeker, behalve de kennis die hij heeft van het goed en het kwaad, lijkt zijn toestand op die van Adam

voor de val. Plaats nu deze mens in een door de zonde bezoedelde en bedorven schepping. Verleen hem een *onbeperkt* vermogen om te genieten van het leven en van alle goede en aangename dingen, die de wereld bevat. Schenk hem de gave om alle dingen onder de zon te kunnen bevatten - een *wijsheid* die *van Goddelijke oorsprong* is en die Adam niet bezat; echter, toevertrouwd aan een zwak wezen zal deze wijsheid hem niet kunnen behoeden voor de meest vernederende persoonlijke ervaringen. Geef deze mens de taak door de wijsheid een middel te vinden om te leven, om gelukkig te zijn en om zich te verheugen in deze bedorven omgeving. Laat hem al het aardse genot smaken en laat hem alle dingen hier op aarde onderzoeken: kennis, macht, rijkdom, scheppingswerken, bevrediging van al zijn wensen. Geef hem alles, wat door arbeid te verkrijgen is. Laat hem zelfs proeven van de dwaasheid (zonder evenwel afstand te doen van de wijsheid) opdat hij ook weet wat dwaasheid in wezen inhoudt én of die soms enige vreugde in zijn ziel kan geven. Wat zal er van deze mens worden, als hij in zo'n omgeving geplaatst wordt? Hij leert een geweldige les met als eindresultaat: enerzijds, dat hij nu volslagen ongelukkig en teleurgesteld is en een afkeer heeft van alles, zelfs van *kennis* (want toegepast op de aardse dingen, laat ze - in plaats dat ze de geleerde voldoening schenkt - een bittere nasmaak in zijn mond, waarvan hij zich niet kan ontdoen); en anderzijds, dat hij nu zeker weet dat *bij afwezigheid van een openbaring* de enige uitweg voor de mens ligt in het *vrezen van God*, maar dan helaas - een God voor Wie men aan het einde *ten oordeel* zal moeten verschijnen! Dit Bijbelboek stijgt hier niet boven uit, hoewel het verkregen resultaat reeds van groot belang is (Pred. 12:13). Eenmaal tot dit punt gekomen zal er een openbaring nodig zijn om de ziel te laten ontdekken dat God niet alleen de Rechter maar ook de *Heiland* is, en haar dan een geluk te doen vinden, dat noch de hoogste wijsheid, noch de kennis van God als Schepper en Rechter haar kon geven.

Hier wordt alleen de eerste stap gezet, want Salomo zelf leert ons, dat "de vreze des HEEREN *ten leven* is" (Spr. 19:23).

Hetgeen we hierboven gezegd hebben, verklaart waarom de naam des *HEEREN* hier niet verschijnt; de HEERE is Hij, Die Zich geopenbaard heeft als de God van het verbond met Israël; de God Die Zich onder de wet niet alleen doet kennen in Zijn gerechtigheid, maar ook in Zijn goedheid en barmhartigheid - dus nog vóór Hij Zich in het evangelie openbaart als de God van liefde en genade.

Als zodanig kende Salomo Hem in de Spreuken. Want zelfs als hij daar spreekt over vrezen noemt hij het "de vreze des HEEREN" . Maar hier laat hij, om zo te zeggen, de kennis van de God van het verbond buiten beschouwing, om te peilen wat de wereld in zichzelf is voor de wijste, de machtigste, de rijkste mens, die een openbaring moet missen.

Er is nog een belangrijk onderscheid tussen de "Prediker" en de eerste Adam vóór zijn val. Adam kende geen lijden, zolang hij zonder kennis van goed en kwaad was. Zijn leven ging voort (helaas, hoe kort was het maar) in de frisheid van de onschuld en van het geluk alles, wat hij van de zichtbare dingen maar zou kunnen wensen, te bezitten. Er was wat dat betreft, op één enkel punt na, geen beperking. De Prediker daarentegen bevindt zich in omstandigheden die het gevolg zijn van de zondeval. Hij is bekwaam om te genieten van alles wat de aarde aan de mens geeft maar deze wijsheid geeft Salomo geen enkele voldoening. Alles is een kwelling van de geest. Het bederf is in alles doorgedrongen. Zelfs aan het hart van de schoonste vrucht knaagt een worm. Deze dingen bevestigt de Prediker aan het eind van een lang leven (7:25-29). In die omstandigheden is het zo dat *kennen lijden betekent* en dat leren we het hele boek door. Tenslotte doet juist de wijsheid deze mens in zijn eigen hart afdalen, want God heeft de eeuw in zijn hart gelegd (3:11). En ook daar ontdekt hij dwaasheid en ijdelheid! De Prediker, die God kent en Hem vreest, vermaant de mensen Hem ook te vrezen. Die wijsheid past hij toe op zijn eigen najagen van geluk in deze wereld, maar in plaats van

geluk ontmoet hij slechts kwelling en bitterheid. Je zou gedacht hebben dat hij, omdat hij zich bewust is van zijn wijsheid, wel een tegenwicht voor die ellende moest vinden. Maar dat vindt hij niet. Niet alleen kan zijn wijsheid zich niet verheffen boven de omgeving, waarin zij werkzaam is, maar ook is ze zelf beperkt tot het heden. Ze moet heel veel van het verleden vergeten, omdat ze niet alles kan verwerklijken en, wat de toekomst betreft, staat ze voor een gesloten deur die alleen door een openbaring te openen is. Het hiernamaals blijft voor de wijsheid een geheim zolang ze geen openbaring ontvangen heeft. Het is deze gesloten deur die zo dikwijls een schijn van "rationalisme" (louter verstandelijke godsdienst) aan de ervaringen van de Prediker geeft.

Wij hebben 3 boeken van Salomo:

In de **Spreuken** onderwijst de Wijsheid, waarin we zo af en toe Christus - de eeuwige Wijsheid in Persoon - herkennen, de jonge man die aan het begin van zijn loopbaan staat. Zij is zijn *leraar* die hem onder de blik des **HEEREN** - de GOD, Die Zich aan hem heeft *geopenbaard* - leidt op alle wegen, waarin de leerling Hem kan eren, terwijl hij afwijkt "van de hel, beneden" (Spr. 15:24).

Zo zal de jonge man, onder leiding van de wijsheid, zijn pad zuiver houden, als hij dat houdt naar het Woord (Ps. 119:9), d.w.z. naar de regelrechte openbaring van God.

In de **Prediker** vinden we niets dergelijks, zoals we zojuist gezien hebben. De wijsheid van de Spreuken leidt de mens naar het licht; die van de Prediker voert hem in de duisternis van de mens, te midden van alles wat "onder de zon" gebeurt. Er bestaat overigens tussen deze beide boeken nog een verschil dat de moeite waard is om op te merken, wanneer we over Prediker beginnen te schrijven. De Spreuken eindigen met de lof van de deugdelijke huisvrouw, sterk en wijs. Zij wordt geprezen - dat is bijna het laatste woord van het boek - omdat zij de **HEERE** *vreest* en noch naar bevalligheid noch naar schoonheid jaagt, die slechts *ijdelheid* zijn (Spr. 31:30). Het

boek legt dan ook niet de nadruk op dit: laatste, want het is "de vreze des HEEREN" die de deugdelijke huisvrouw kenmerkt en als een gouden draad door het gehele boek loopt. (Spr. 1:7; 2:5; 8:13; 10:27; 14:26, 27; 15:16, 33; 16:6; 19:23; 22:4; 23:17; 31:30). De Prediker komt pas aan het slot van het boek toe aan het *vrezen* van God (12: 13), maar dan nog alleen nadat hij, die geluk en vreugde najaagt, bittere teleurstellingen heeft doorgemaakt. Geen gouden draad dus, maar een zwarte draad die door het hele boek loopt. Deze zwarte draad is de *ijdelheid*.

Het **Hooglied** verschilt geheel van beide voorgaande boeken. Het is van begin tot eind een beurtzang van de liefde. Het spreekt ons over de verhouding van Christus, de Bruidegom, tot Israël, Zijn bruid. Deze verhouding wordt hersteld op basis van een wederzijds verlangen, nadat van Israëls kant alles gefaald had en dit volk, "zijn wijngaard niet had bewaakt". De bruid weet, dat zij van haar Geliefde is en dat haar Geliefde van haar is. Haar wijsheid bestaat in het kennen van de *liefde*.

Alles wat we hierboven gezegd hebben zal verder uitgewerkt worden in de studie, waar wij nu mee beginnen.

HOOFDSTUK 1

Alles is ijdelheid

Zoals we in het begin al gezegd hebben, neemt Salomo in dit boek het karakter van een Prediker aan. Hij wil zijn gehoor laten profiteren van de ervaringen, die hij heeft opgedaan door middel van de wijsheid die God aan hem gegeven heeft. Hij stelt zich niet tevreden met het gebruiken van zijn wijsheid in de *regering* over zijn volk, want daarvoor toch had hij wijsheid aan God gevraagd (2 Kron. 1:9-12). Maar er wordt ons gezegd, dat hij van God ontvangen had: "wijsheid en zeer veel verstand, en een wijd begrip des harten, gelijk zand, dat aan de oever der zee is. En de wijsheid van Salomo was groter dan de wijsheid van al die van het oosten, en dan alle wijsheid van de Egyptenaren. Ja, hij was wijzer dan alle mensen; dan Ethan, de Ezrahiet, en Heman, en Kalkol, en Darda, de zonen van Mahol; en zijn naam was onder alle heidenen rondom. En hij sprak drie duizend spreuken; en daartoe waren zijn liederen duizend en vijf. Hij sprak ook van de bomen, van de cederboom af, die op de Libanon is, tot op de hysop, die aan de wand uitgroeit; hij sprak ook van het vee, en van het gevogelte, en van de kruipende dieren, en van de vissen. En van alle volken kwamen er, om de wijsheid van Salomo te horen, van alle koningen der aarde, die van zijn wijsheid gehoord hadden" (1 Kon. 4:29-34). Dat had van hem de Prediker gemaakt.

Bovendien stond alles tot zijn beschikking: alles wat met rijkdommen te verkrijgen is, alles wat macht hem kon geven, alles wat hij met zijn wijsheid kon onderzoeken en zich toe-eigenen. Hij had van alle genietingen geproefd; hij had alle werken van God doorzocht en hij kende de wetten, waardoor het leven van de mensen en de orde van het heelal worden geregeld. Hij had dus geen enkele reden om zich over de wereld te beklagen (2 Kron. 9:22-24).

Vers 2 geeft al direct, naar de gewoonte van een Prediker, het onderwerp aan in de vaststelling: "*IJdelheid der ijdelheden, zegt de prediker; ijdelheid der ijdelheden, het is al ijdelheid*". In het vervolg van het boek behandelt hij dan dit onderwerp in bijzonderheden, om ten slotte te komen tot de conclusie, de *slotsom* van alle ervaringen, die hij gemaakt heeft: "*IJdelheid der ijdelheden, zegt de prediker; het is al ijdelheid!*" (12:8). IJdelheid! een zucht, een schaduw, die voorbij gaat; een bestaan van maar één dag zonder een volgende; een leven als van een eendagsvlieg dat nauwelijks een dag duurt.

Vers 3. "Wat voordeel heeft de mens van al zijn arbeid, die hij werkt onder de zon?" Dat is de *vraag*, die in al zijn onderdelen in de loop van dit boek uitgewerkt zal worden. Want daarin zien we de mens bezig in de beslommingen van het leven, in beslag genomen door zijn werk en gewend aan een activiteit die hem dikwijls volledig opeist.

Vers 4-11 geven het antwoord op de vraag van vers 3: "*Het ene geslacht gaat, en het andere geslacht komt; maar de aarde staat in eeuwigheid*".

De mens, het enige verstandelijke wezen, vergaat, terwijl de wereld blijft bestaan en de loop van de natuur onveranderlijk is. Ze volgt vastgestelde wetten, die altijd dezelfde zijn en zich onophoudelijk herhalen. De geest vermoeit zich om deze voortdurende arbeid te volgen, te zien, te horen, te kennen. Hij komt altijd weer op hetzelfde punt uit: er is niets nieuws onder de zon en zelfs de *herinnering* aan de dingen die voorbijgegaan zijn, wordt onveranderlijk uitgewist.

Vers 12-15. De Prediker heeft zich er op toegelegd om al deze dingen, die onder de hemel geschieden, te onderzoeken en te begrijpen. Daarbij had hij twee middelen tot zijn beschikking: een koninklijke macht, zoals nooit iemand vóór hem had gehad, en een wijsheid van *goddelijke oorsprong*, die alle andere wijsheid overtrof. Al de werken die onder de zon geschieden, zijn aan zijn oog voorbij gegaan en zijn verstand

heeft er zich rekenschap van gegeven. Met als resultaat dat alles ijdelheid is, een najagen van iets, dat nooit verkregen of gegrepen kan worden. Vind eens een manier om wind vast te grijpen! "Het kromme kan niet recht gemaakt worden; en hetgeen ontbreekt, kan niet geteld worden" (vers 15). De verhindering voor een vruchtbare kennis is het kwaad dat er is en dat alles heeft misvormd. Als gevolg van de zonde liggen de schakels van de keten van alle dingen overal verspreid. Overal zijn leemten zonder enig middel om de leegte op te vullen. Het feit, dat de wereld een ruïne is ondanks de regelmaat van haar wetten, wordt dus al vanaf het begin de verhindering voor alle ware kennis en alle ware genot.

Vers 16-18. Zo is er aan de ene kant de voortdurende regelmaat en orde in de schepping, aan de andere kant de door de zonde teweeggebrachte wanorde. Daarom heeft de Prediker getracht te onderzoeken: enerzijds wat in overeenstemming met de wijsheid is en anderzijds het onverstand en de dwaasheid, die deze orde verstoord hebben.. Hij heeft moeten erkennen dat *"ook dit een kwellung des geestes is"*. Maar het geluk, dat hij door deze kennis hoopte te bereiken bleek veranderd te worden in smart en verdriet: "Want in veel wijsheid is' veel verdriet; en die wetenschap vermeerderd, vermeerdert smart". Hoe kan de wijze zich verheugen, als hij ziet dat, ondanks wat er nog over is van Gods wonderbare schepping, alle stoffelijke en zedelijke dingen hun schoonheid verloren hebben en bedorven zijn door het kwaad? Welnu, deze ervaring maakt ieder wijs mens mee. Te midden van de schipbreuk die het gevolg is van de zonde, blijft de mens zelf slechts als een treurig wrak van zijn voorbije zegeningen bestaan.

Zo is alles in de natuur voortdurend bezig ondanks de regelmaat van de natuurverschijnselen. Er is geen enkele rust voor de mens. En om het schilderij van zijn toestand compleet te maken: de ijdelheid van alles en het vergeten van wat voorbij is, kenmerken hem. Bovendien is hij niet in staat daar

verbetering in te brengen, want hij kan het kromme niet rechtmaken.

HOOFDSTUK 2

Vreugde en rijkdom brengen geen waar geluk

We hebben dus gezien, dat het hiernamaals en het onzichtbare totaal vreemd zijn voor de Prediker en hier beschouwd worden als voor hem onbekend. Die begrippen kunnen immers alleen gekend worden door een Goddelijke openbaring. En het doel van de Geest van God in dit boek is juist om ons "alles, wat onder de zon is" te laten overwegen, zonder deze openbaring. Met uitzondering van de kennis van de soevereine God - zoals Hij aan de mens, die niet door afgoderij gedegradeerd is, bekend is - kan de wijze hier alleen de zichtbare dingen beschouwen.

Vers 1-3. Om de kennis te verkrijgen waarover hij in hoofdstuk 1 heeft gesproken, heeft de Prediker zich overgegeven aan de vreugde en het aangename van het leven. Maar zie, het lachen is door de wijze onzinnig bevonden en van de vreugde zegt hij: "Wat verschaft deze?". Zij had geen doel en geen voorwerp! Zou dan het goede in de dwaasheid gezocht moeten worden? Staat er niet in de Spreuken: "Geeft sterke drank aan hem, die te gronde gaat, en wijn aan hen, die bitter bedroefd van ziel zijn. Dat hij drinke, en zijn armoede vergete, en aan zijn moeite niet meer gedenke" (Spr. 31:6,7)? Dat probeerde de wijze te doen, hoewel hij zich er niet geheel aan overgaf en ervoor zorgde dat de wijsheid, die God hem had gegeven, in takt bleef. En zie, ook dat is ijdelheid gebleken, leeg, kortstondig, zonder voordeel voor de mensen.

Vers 4-11. Toen heeft de Prediker het geprobeerd met alles wat door koninklijke macht en geld te krijgen is. Hij heeft het met grote dingen geprobeerd: genietingen voor het oog; geluk in bezittingen, paleizen en tuinen; verfraaiing van de

natuur; aanplantingen; zorg voor de kudden; belangstelling voor de landbouw en zijn producten; een leger van slaven en slavinnen; zilver en goud in overvloed; al de rijkdommen van de gewesten die in zijn schatkist stroomt, en; muziek en zang, die de ziel in hoger sferen brengen; bevrediging van de zinnen door aardse liefde; toeneming van macht; in één woord, alles wat Salomo maar kon wensen heeft zijn koninklijke pracht hem verschaft "en toch", zegt hij, "bleef mijn wijsheid bij mij". Maar hij voegt eraan toe: "*Toen wendde ik mij tot al mijn werken, die mijn handen gemaakt hadden en tot de arbeid die ik werkende gearbeid had; ziet het was al ijdelheid en kwelling des geestes, en daarin was geen voordeel onder de zon*" (vs. 11).

Vers 12-19. Ongetwijfeld heeft de wijsheid een voordeel boven de dwaasheid. De wijze is in het licht en ziet; de dwaas is in de duisternis verzonken en wandelt daarin. Toch treft één lot hen beiden. Wat is dan het voordeel? Want de dood gaat door, zowel tot de wijze als tot de dwaas. Aan de wortel van elk genot knaagt de verwoesting (2:16; 3:19, 20; 5:15; 6:6; 9:3). En naar het karakter van het bóek voert de dood in Prediker niet naar het hiernamaals maar maakt *scheiding met het heden*. met alle vruchten van de arbeid op het ogenblik dat de mens ze zal oogsten. Wat is het nut daar dan van? Daarom roept de wijze uit: "Ik *haatte dit leven*, want dit werk dacht mij kwaad, dat onder de zon geschiedt; want het is al *ijdelheid* en *kwelling des geestes*. Ik *haatte* ook al *mijn arbeid*, die ik bearbeid had onder de zon". Als dan tenminste zijn erfgenaam maar goed gebruik zou maken van alles wat hij hem zou nalaten! Maar nee, de arbeid van de wijze wordt de erfenis van de dwaas!

Vers 20-23. Deze overwegingen brengen de Prediker er toe om aan alles te wanhopen. Het boeiendste en meest productieve werk van de mens, brengt hem al zijn dagen alleen maar moeite en verdriet en bezorgt hem nachten zonder rust voor zijn hart. Zo wordt deze troosteloze klacht, deze telkens hernieuwde vaststelling van de ijdelheid van alle dingen, hoofdstuk na hoofdstuk herhaald. Totdat de wijze tenslotte het

laatste woord aangaande alle wegen die God met hem gaat, heeft gevonden.

Vers 24-26. Er vloeit toch een gevolg voort uit de regering van God, namelijk dat Hij wijsheid, kennis en vreugde geeft aan degene, die Hem aangenaam is; en dat Hij daarbij, zoals Hij dat bij Salomo deed, het stoffelijk genot van de goederen van deze aarde voegt: eten en drinken en voordeel van zijn arbeid. De zondaar daarentegen is verplicht te verzamelen en op te slaan voor hem, die aangenaam is voor God. Maar heeft deze regeling, ingesteld door de regering van God, voor de mens duurzame gevolgen? "Dit is ook ijdelheid en kwelling des geestes".

HOOFDSTUK 3

Alles heeft zijn tijd

Na het onderwerp dat de Prediker in de eerste twee hoofdstukken heeft behandeld schijnt hij hier een nieuw onderwerp aan te snijden.

In de *verzen* 1-8 stelt hij vast, dat de menselijke activiteit een opeenvolging is van tegenstellingen, van tegenovergestelde dingen, waarvan ieder ding op zijn tijd geschiedt. Één verborgen wil bestuurt ze. De zonde is overal aanwezig: we zien dood, verwoesting, moord, verval, geween, geklaag, stenigingen, haat, oorlogen. Aan de andere kant vertoont zich overal ook een tegenovergesteld streven: bressen worden hersteld, smarten gestild en wonden genezen. Al deze dingen volgen elkaar op. De tijden en gelegenheden zijn op die manier geordend om het evenwicht in deze arme wereld te bewaren. De wereld is niet, zoals men wel leert, een mengsel van goed en kwaad, maar is geheel verzonken in het kwaad en de Prediker zal de ervaring opdoen dat dit een feit is. De wereld is een toneel van het kwaad, maar daardoor wordt aan God het alleenrecht niet ontnomen om in de loop van de dingen verandering aan te brengen. Hij bedient Zich van de mens om weer op te bouwen wat deze zelf heeft afgebroken, ofwel om af te breken wat opgebouwd was. Zo geschiedt elk ding op zijn tijd. Het is heel belangrijk het volgende vast te stellen: als alles van de kant van de mens ijdelheid is (2:26), kan God Zich op Zijn tijd van de mens zelf bedienen om geneesmiddelen op de wonden te leggen of om het goede te brengen te midden van het kwaad.

Samenvattend vinden we hier een ander aspect van de wereld dan in de eerste verzen van hoofdstuk 1. Daar hoorden we van de regelmatige terugkeer van alle natuurverschijnselen. Ze volgden elkaar op volgens een vast patroon, waarin voor

een nieuw verschijnsel geen plaats was. Hier laat God ons een werk van verwoesting én van regelmatig herstel zien in een wereld waar, vanaf het begin, de zonde alles heeft bedorven, maar waar de Goddelijke voorzienigheid de mens gebruikt om het huidige evenwicht te handhaven zolang het uur van de uiteindelijke verwoesting nog niet heeft geslagen.

Vers 9-11. Nu doet zich de volgende vraag voor: Waarom levert alle daadwerkelijke arbeid van de mens hem niets op? Het antwoord is: In den beginne heeft God alle dingen goed geschapen. Daarna heeft Hij de mens in het midden van Zijn schepping geplaatst, met de bekwaamheid die te begrijpen en te beheersen: "Hij heeft de eeuw (de wereld) in hun hart gelegd." Zo is het hart van de mens "een wereld in het klein" geworden te midden van die onmetelijkheid. Een kleine wereld, waarin de hele schepping wordt weerkaatst. Welnu, wat is er uit deze oorspronkelijke schoonheid en uit al deze orde, die door God ingesteld is, voortgekomen?

De zonde heeft zijn intrede gedaan, de schepping is bedorven. De wereld blijft nog in het hart van de mens, maar deze is niet meer in staat de orde naar Gods gedachten te begrijpen. Want hij bevindt zich nu temidden van een wanorde die het gevolg is van de zonde: "Zonder dat een mens het werk, dat God gemaakt heeft, kan uitvinden, van het begin tot het einde toe" (vs. 11).

Vers 12-17. Met deze onbekwaamheid die door de zonde veroorzaakt is voor ogen, komt de Prediker terug op wat hij in het begin heeft gezegd:

1e. "dat er niets beters voor hen is, dan zich te verblijden, en goed te doen in zijn leven. Ja ook, dat ieder mens eet en drinkt, en het goede geniet van al zijn arbeid. Dit is een gave Gods". Hetzelfde had hij geconcludeerd in hoofdstuk 2:24 en hij ontkent het niet. Deze vreugde was al bij de schepping voor de mens bestemd. Toen had God hem alle dingen gegeven om van te genieten.

2e. Al wat God doet is onveranderlijk en blijft. Ook dat had de Prediker vanaf het begin erkend (1:4- 7). Er valt niets aan toe te voegen en niets van af te doen. Deze volledige en prachtige orde had tot doel, dat de vreze voor God, de Schepper, in het hart van de mens gestalte zou krijgen: "God doet dat, opdat men *vreze* voor Zijn aangezicht". Maar nu (vs. 16,17) is alles bedorven door de zonde. In plaats van het goede wordt er *goddeloosheid* onder de zon gevonden. De vreze Gods bestaat niet meer in het hart van de mens; de gerechtigheid heerst niet meer. Wat zal er dan ook gebeuren? Dat God *de rechtvaardige en de goddeloze zal oordelen*. Tot deze conclusie moet de wijze, die zonder een bepaalde openbaring voor het raadsel van de wereld geplaatst wordt, wel komen. De wijze *kent God*; omdat hij Hem kent, *vreest* hij Hem; omdat hij Hem vreest, weet hij, dat God het kwaad niet kan verdragen en het eenmaal moet *oordelen*, waar het zich ook bevindt, hetzij bij de rechtvaardige, hetzij bij de goddeloze. Daarvoor is geen openbaring nodig. Zegt het natuurlijke geweten van de gevallen mens hem dat niet? Adam verbergt zich voor zijn Rechter; en een arme, afgodische heiden zoekt zijn Rechter te bevredigen.

Vers 18-22. En nu een treurige vaststelling, die bepaald niet het oordeel van God uitsluit: Hoe komt het dat de mens dezelfde weg volgt als het dier?

Was hij oorspronkelijk aan de dood onderworpen? Is hij bevoorreed boven het dier? Nee, hij keert tot het stof terug net als het dier. Dat is de vrucht van de zonde, zoals alles wat dit hoofdstuk ons voorstelt (vergelijk met Gen. 3:19). De wijsheid zonder een openbaring stijgt niet boven deze gedachte uit. Ze zou niet kunnen zeggen of de geest van de mens omhoog gaat en die van het dier omlaag. Bij deze eenvoudige vraag staat de wijsheid van de mens stil; hij is niet in staat haar op te lossen. Hij kan zelfs de naaste toekomst niet peilen. God heeft het zo geregeld om de mens op de proef te stellen en hem te laten merken en voelen wat de oorzaak is van zoveel ellende en onwetendheid. Er blijft dus niets anders over voor de mens dan

dat hij zich verblijdt "in zijn *werken*, want dat is zijn deel", met het uitzicht op een toekomst die met uitzondering van het oordeel, een volledig gesloten boek voor hem is.

HOOFDSTUK 4

Het leven is vol kwelling en teleurstelling

Het vraagstuk van het kwaad in de wereld en in het hart van de mens wordt nog verder behandeld in de eerste verzen van dit hoofdstuk.

In vers 1-3 wendt de Prediker zich om alle onderdrukkingen die onder de zon geschieden aan te zien, zoals hij zich in hoofdstuk 2:12 gewend had om wijsheid en dwaasheid te zien. Hebben wij in onze dagen ook geen tonelen, zoals ze hier beschreven worden, meegemaakt? Onderdrukkingen, tranen, wanhoop van verdrukten, brute kracht, die op de slachtoffers wordt uitgeoefend, en geen troosters... hebben wij niet al deze dingen gezien? Gelukkig zijn de doden; en nog gelukkiger zijn zij die er nog niet geweest zijn! Zij hebben tenminste het boze werk, dat op klaarlichte dag geschiedt nog niet gezien. Natuurlijk zal de christen zich nooit zo uitdrukken. Hij is zeer zeker vervuld met een heilige afschuw van het kwaad, maar hij gaat met geduld door deze dingen, omdat hij van de Heer geen enkele verwerkelijking op aarde verwacht van de dingen die zijn hoop vormen. Hij leeft in een hemelse sfeer, die voor de Prediker totaal afgesloten is. Want deze had tot taak door middel van de wijsheid de waarde van de tegenwoordige dingen te beoordelen, in een door de zonde bezoedelde wereld, om aan te tonen of er enig voordeel uit te halen is.

Vers 4. De wijze onderzoekt daarna niet alleen de arbeid van de mens, maar ook de *bekwaamheid* die hij daarin ontwikkelt. En zie, hij ontdekt in al die inspanning alleen maar *jaloersheid* van de één op de ander, een drang om elkaar in te halen en voorbij te streven opdat de mededinger toch niet dezelfde voordelen zal behalen. Dat is ook een vrucht van de zonde; ijdelheid en kwelling des geestes!

Vers 5-12. Deze mening brengt hem ertoe om de verschillende vormen van menselijke activiteit in de wereld te gaan onderzoeken. Wat zojuist gezegd is sluit niet uit, dat er onder deze activiteiten nuttige dingen zijn, en beginselen die in de regering van God gelukkige gevolgen hebben. Wat zal de wijze op dit gebied ontdekken? Ten eerste ontmoet hij de man met twee lege handen (vers 5), de luiaard, die zichzelf vernietigt (vergelijk met Jes. 49:26). Daarna (vers 6a) ziet hij de mogelijkheid middelmatige vrucht te hebben van zijn activiteit en daarbij rust te genieten. Tenslotte beschouwt hij de man die zijn beide handen vol met arbeid heeft en najaagt wat hij nooit zal kunnen bereiken (vers 6b).

In vers 7 en 8 wendt de Prediker zich opnieuw en ontdekt de ijdelheid van de man die onophoudelijk werkt, rijk wordt en *alleen* blijft. Zijn leven heeft geen doel. "Daar is er een, en geen tweede; hij heeft ook geen kind, noch broeder." Hij kent geen greintje geluk. Wat een ondankbare en vergeefse bezigheid! .

Vers 9-12. In tegenstelling tot de eenzaamheid van de alleenstaande werker, waarover hij zojuist heeft gesproken, stelt de wijze de samenwerking in de arbeid op prijs. Want hij is in staat elk nuttig en goed beginsel in de menselijke activiteit te waarderen: "Twee zijn beter dan één; want zij hebben een goede beloning van hun arbeid". Zij richten elkaar op, verwarmen elkaar als ze rusten, geven elkaar hulp in de strijd en bij tegenstand. Maar het wordt nog veel beter: de mens heeft een drievoudige kracht nodig; want drie is het Goddelijke getal. "Een drievoudig snoer wordt niet haast gebroken" (vers 12). Dit getal hebben ook wij, christenen, zowel voor de strijd als voor de dienst: "toegerust met het borstharnas van *het geloof* en de *liefde* en als helm *de hoop* van het heil" (1 Thess. 5:8).

Vers 13-16. Gaat het om het regeren door een mens, dan zijn jeugd en armoede met *wijsheid* daarbij beter dan macht en ouderdom zonder verstand bij iemand die zich niet meer laat vermanen. Deze man is vergelijkbaar met een slaaf en met een arme, die ten onrechte met de koninklijke waardigheid bekleed

zijn. Wat komen wij veel van zulke voorbeelden in de geschiedenis tegen! Maar ook het succes van de jongeman die de oude koning opvolgt duurt niet lang. De volksgunst is onbestendig. Vanaf vers 5 wordt in dit hoofdstuk dus meegedeeld wat zedelijk nuttig zou kunnen zijn in menselijke aangelegenheden. Toch besluit hij, ondanks alles: "dat is ook ijdelheid en kwelling des geestes".

Vers 17 zal behandeld worden in het volgende hoofdstuk.

HOOFDSTUK 5

Levenswijsheid

Hoofdstuk 4:17 - 5:11. We zullen ons nu bezig houden met het onderdeel *spreuken* van het boek Prediker, dat eigenlijk al begonnen is in hoofdstuk 4:5 en in hoofdstuk 10 en 11 volledig tot uitdrukking komt. Op het eerste gezicht zou het kunnen schijnen dat de opbouw van het boek een gebrek aan samenhang vertoont. Om zich van het tegendeel te overtuigen is het echter voldoende op te merken dat het woord *ijdelheid* in het spreuken-gedeelte evenzeer de boventoon voert als in de verhandeling van de eerste hoofdstukken. Alle uitspraken van de Prediker lopen eigenlijk op dit woord uit.

Hoofdstuk 4:17 - 5:6 zet de gedachtegang van hoofdstuk 4:5-16 voort. Deze gedeelten beschrijven wat onder de zon naar de gedachten van God kan zijn. Ze tonen ons, wat in overeenstemming is met de *vreze Gods*, te midden van de ijdelheden van de aarde (zie vers 6). De vreeze Gods maakt, zoals we reeds gezegd hebben, deel uit van het doel dat de Prediker nastreeft. Dit beginsel is zelfs het *enige* dat het gedrag van de wijze bestuurt in een wereld waarin alles ijdelheid en kwelling van de geest is. De noodzakelijkheid van het vrezen van God is al uiteengezet in hoofdstuk 3:14. De laatste woorden van het boek zullen ons aantonen dat dit *alle mensen betaamt*. (12:13). Inderdaad is dat het enige wat de mens moet kenmerken, die door het geloof verbinding heeft met God, zonder dat hij van Hem een bepaalde openbaring gekregen heeft.

In hoofdstuk 4:17 lezen we dan, hoe de verhouding tot God moet zijn als de mens tot Hem nadert in Zijn huis. Wat hij in de eerste plaats moet doen is *luisteren* naar wat God hem te zeggen heeft, terwijl de dwazen, in hun onwetendheid ten aanzien van het karakter van God, er offers komen brengen die

in Zijn ogen geen waarde hebben. Vervolgens vinden we in vers 1 en 2 van hoofdstuk 5 dat de vreeze Gods ons weinig woorden zal doen gebruiken voor Hem, die in de hemelen is, terwijl de dwaas juist het tegenovergestelde doet. Tenslotte (vers 3-6) is het noodzakelijk te voldoen aan een *geloofte*, namelijk aan een vrijwillig genomen besluit zich aan God toe te wijden en Hem onvoorwaardelijk te dienen. Het is zonde, als men, na een geloofte te hebben uitgesproken, zich eraan onttrekt en als voorwendsel aanvoert dat het een onopzettelijke dwaling was voor het aangezicht van de engel,¹ die er getuige van was. Zulke dingen doet een dwaas. Wie God vreest herroept het woord niet dat hij Hem heeft gegeven.

Alle verhoudingen tot God kunnen dus worden samengevat in dit ene woord: *vrees*. Laten we niet vergeten dat er ijdelheden zijn, zelfs als men beweert van Godswegen directe mededelingen (dromen) te hebben gekregen. De droom is dikwijls het gevolg van alle dagelijkse bezigheden in plaats van een Goddelijke mededeling (vers 2 en 6).

Vers 7 is verbonden met de eerste drie verzen van hoofdstuk 4. De wijze behoeft zich niet te verwonderen als hij ziet dat de arme wordt verdrukt en het recht met voeten wordt getreden. God is het, die let op alle ongerechtigheid die in de wereld bedreven wordt en Hij is de opperste Rechter (Ps. 11:5).

In de *verzen* 8-11 wordt opnieuw de nadruk gelegd op de ijdelheid van de rijkdom en van de liefde voor het geld in tegenstelling tot het voordeel dat het bewerken van de grond oplevert. Het vermeerderen van de goederen vermeerderd ook het aantal van hen die het verteren. De man, die ze bezit, geniet nooit van de rust. Maar voor hem die werkt is de slaap zoet, ongeacht de materiële omstandigheden waarin hij zich bevindt.

¹ Wij betwijfelen zeer of het hier gaat om de Hogepriester, zoals men wel beweert.

Dit hele gedeelte vanaf hoofdstuk 4:4 toont ons dus, naast het kwaad en de verdrukking waardoor de wereld beheerst wordt, een aantal gelukkige gevolgen van een gedrag dat in overeenstemming is met de beginselen van Gods regering.

Hoofdstuk 5:12-19. Vanaf vers 13 tot het eind van hoofdstuk 6 houdt de Prediker zich weer bezig met het onderwerp van hoofdstuk 4:1-3: het smartelijk kwaad (kwaad, dat krankheid aanbrengt) dat hij onder de zon gezien heeft.

Vers 12-16. Rijkdommen zijn ten nadele van de bezitters (we moeten niet vergeten, dat rijkdom voor de Jood een teken was van de gunst van God). Ofwel ze gaan teniet en de zoon die ze zou moeten erven heeft niets; ofwel de rijke moet ze zelf achterlaten omdat hij sterft en naakt heengaat, zoals hij uit de schoot van zijn moeder gekomen is. Hij wordt geboren om te sterven en tussen de geboorte en de dood ligt slechts duisternis, verdriet, ziekte en ergernis.

In *vers 17-19* vinden we voor de derde maal (zie hoofdstuk 2:24,25; 3:12,13) de gevolgtrekking uit al deze bittere en smartelijke ervaringen: "Ziet, wat ik gezien heb, een goede zaak, die schoon is: te eten en te drinken, en te genieten het goede van al zijn arbeid, die hij gearbeid heeft onder de zon, gedurende het getal der dagen van zijn leven, hetwelk God hem geeft; want dat is zijn deel". Er is voor de mens alleen dit korte genot van *het heden*, want wat hij zich herinnert is slechts moeite en arbeid, en over de toekomst, die immers onbekend is, kan niets gezegd worden. Pas aan het eind van het boek zien we waar dit genot op uitloopt.

HOOFDSTUK 6

Rijkdom geeft onvolkomen genot

Dit hoofdstuk is het vervolg van het voorgaande. Het gaat verder met de beschrijving van de *smartelijke, kwade dingen* die men onder de zon ziet.

Vers 1-6. We zien een rijke, overladen met goederen en aan wie niets ontbreekt van al wat hij *begeert*. Maar God heeft hem niet de macht gegeven ervan te eten, terwijl een vreemde zich ermee voedt. We zien een andere man die een talrijk nakomelingschap heeft en een hoge leeftijd bereikt. Hij is niet verzadigd van goederen, zoals de eerste. En zie, hij sterft zonder een begrafenis te krijgen en heeft zelfs voor zijn lichaam de rust niet gevonden. Al zou hij tweemaal duizend jaar geleefd hebben, hij zou het geluk niet hebben gezien. Het einde van allen is de dood. Een misgeboorte, die het licht nooit heeft gezien, heeft een gelukkiger lot dan hij (vergelijk met hoofdstuk 4:3).

Vers 7-12. De Prediker concludeert, zoals hij reeds eerder gedaan heeft, dat alle arbeid van de mens uitloopt op materieel genot zonder dat zijn *begeerte* vervuld wordt. De wijze heeft geen voordeel op de dwaas; te weten hoe hij zijn leven in moet richten geeft hem geen voordeel op andere mensen. Waartoe leidt dit alles? Het zien van de ogen is beter dan de *begeerte*. Dit laatste is ook ijdelheid en kwelling des geestes. De ijdelheid wordt groter naarmate er meer dingen zijn. De mens gaat zelf als een schaduw heen en "wie kan de mens aanzeggen, wat na hem wezen zal onder de zon?" Want, laten we er nog eens op letten, het onzichtbare hiernamaals is voor de mens in Prediker absoluut een gesloten boek. Een absolute onzekerheid omringt hem aan alle kanten: alles is ijdelheid.

HOOFDSTUK 7

Wees wijs, tevreden, eenvoudig

De hoofdstukken, die nu volgen, dragen meer en meer het karakter van spreuken. Daarom is het noodzakelijk ze veel meer in bijzonderheden te beschouwen.

Dit hoofdstuk voert een nieuw onderwerp in, dat men als volgt zou kunnen aanduiden: het gedrag van de wijsheid in een wereld, zoals de zonde die heeft gemaakt, d.w.z. te midden van wat alleen maar ijdelheid, smart en dwaasheid is.

In *vers* 1-9 zien we dat er in de wereld dingen zijn, die meer waarde hebben dan andere dingen. Ondanks alle wanorde en verval zal de wijze zijn best doen ze op te zoeken en er zijn voordeel uit trekken. We hebben een dergelijke gedachte ook al gevonden in hoofdstuk 4: 9-14. Maar hier worden de dingen die voordeel aanbrengen veel duidelijker aangegeven en staan in lijnrechte tegenover tot datgene wat de wereld kiest of waaraan zij de voorkeur geeft. De wijze is noodzakelijker wijs geïsoleerd in een wereld, waar de dood als loon van de zonde heerst. Maar juist dit toneel biedt hem betere dingen. Ze zijn zeven in getal, het cijfer van de volmaaktheid.

1e. "Beter is een goede naam, dan goede olie". In Spreuken 22:1 is de goede naam beter dan grote rijkdom. Hier wordt hij beschouwd met de ogen van God en is voor Hem beter dan de zalfolie, waarmee de priesters gezalfd werden om hun dienst te verrichten (Ex. 30:23-33). De werkzaamheid van de wijze begint daarmee.

2e. "en de dag des doods, dan de dag, dat iemand geboren wordt". Deze gedachte volgt op punt 1. De dag van de dood bereiken, nadat men een ware toewijding aan God heeft verwerkelijkt, is beter dan het komen in deze wereld. Tweemaal

in zijn leven had de wijze gewenst dat hij nooit geboren was (4:3; 6:4,5).

3e. "Het is beter te gaan in het klaaghuis, dan te gaan in het huis van de maaltijd; want daarin is het einde van alle mensen, en de levende legt het in zijn hart". In deze wereld waar de dood heerst, is het huis van rouw beter, dan dat waar de vreugde heerst. Het is passend voor een wijze dikwijls naar het klaaghuis te gaan, want daar is hij in de tegenwoordigheid van de werkelijkheid: het einde van ieder mens, het gevolg van de zonde die in de wereld heerst. De levende neemt dit ter harte. Hij ziet waar al de arbeid van de mens onder de zon op uitloopt. Hij koestert geen verwachtingen en plannen, die de dood kan teniet doen.

4e. "Het treuren is beter dan het lachen; want door de droefheid van het aangezicht wordt het hart gebeterd. Het hart der wijzen is in het klaaghuis; maar het hart der zotten in het huis der vreugde". Het verdriet van anderen meemaken, de tranen zien stromen, maakt het hart beter, wekt medelijden op, zet aan tot troosten. Zo gaat het met hem die ziet lijden, maar ook met hem die lijdt. Door de droefheid van het aangezicht werkt God in het hart van de mens om hem betere dingen te laten vinden. Aldus voorbereid, is het hart van de wijze in het klaaghuis. Dat is de plaats waar de *genegenheden* geoefend kunnen worden. Het hart van de zotten kent niets van deze zegeningen. De vreugde van het ogenblik is voor hen voldoende. Wat zal ervan overblijven? Is dat niet juist het onderwerp van de Prediker? Die treurt wordt wel gelukkig genoemd door de Heer, want hij zal vertroost worden (Matth. 5: 4); en zo ontvangt de christen een zegen van de God van alle vertroosting en die vertroosting is eeuwig (2 Thess. 2: 16).

5e. "Het is beter te horen het bestraffen van de wijzen, dan dat iemand hoort het gezang der dwazen. Want gelijk het geluid van de doornen onder een pot is, alzo is het lachen van een zot. Dit is ook ijdelheid." De wijzen profiteren van de ervaringen, die zij opgedaan hebben, om hun naaste op de rechte weg te leiden. Zij hebben het recht verkregen om te

berispen en terecht te brengen. Het is beter daarnaar te luisteren en er zijn voordeel mee te doen, dan te luisteren naar het gezang van de dwazen: dat zijn aangename klanken voor het gehoor, maar ze hebben niet meer betekenis dan zij die ze voortbrengen. Het lachen van de zot duurt niet lang; het houdt spoedig op, zoals een doornenvuur onder een pot: het knettert en vlamt maar een ogenblik. Daarna vervalt alles weer tot de stilte van de dood. Ook dat is *ijdelheid*.

6e. "Voorwaar, de onderdrukking zou wel een wijze dol maken; en het geschenk verderft het hart. Het einde van een ding is beter dan zijn begin." Er bestaan voor de wijze twee gevaren in deze wereld: ten eerste de *onderdrukking* die hem ongevoelig maakt en hem in opstand brengt, als hij alle ongerechtigheid ziet die gedaan wordt onder de zon (vergelijk met hoofdstuk 4: 1-3); ten tweede - een nog groter gevaar - het *geschenk* waardoor het hart wordt bedorven en gedreven wordt tot nog slechtere daden. Dat zijn trouwens altijd de twee middelen, die de satan gebruikt om de mensen te gronde te richten: geweld en omkoperij of list. Daarom is het einde beter dan het begin. Een hart dat met het kwade te maken heeft gehad zonder toornig of opstandig te worden en dat de geschenken heeft geweigerd en zich niet heeft laten verleiden, komt als overwinnaar uit de beproeving. En dat was juist het doel dat God wilde bereiken.²

7e. "De lankmoedige is beter dan de hoogmoedige. Wees niet haastig in uw geest om te toornen; want de toorn rust in de boezem der dwazen". In al deze beproevingen heeft de wijze geduld geleerd. Hij heeft zich niet tegen het kwaad verheven. Geduld is altijd nederig, zachtmoedig en vreedzaam; het is in staat te lijden; het verkrijgt wat beloofd is (Hebr. 6: 15). Door geduld wordt Christus gekenmerkt. Wie geduldig is, haast zich niet en wordt niet boos.

² Zo is althans de verklaring van deze moeilijke tekst die wij aan de christelijke lezer voorleggen.

Wat een wonderlijk schilderij is zo het leven van de wijze te midden van de omstandigheden, die vruchten van de zonde zijn, en die er op gericht zijn om zijn toorn op te wekken, hem te ergeren of te verleiden.

Hij gaat door een wereld waarvan hij het karakter heel goed kent; hij verwacht er slechts lijden, maar behaalt overwinningen als hij zich laat leiden door beginselen, die lijnrecht staan tegenover alles waardoor de mensen zich laten leiden.

Vers 10 - 12. Het is niet verstandig om te zeggen dat de vroegere tijden beter waren dan de tegenwoordige. Het is iets dat alle mensen (behalve de wijzen) altijd geneigd zijn om te denken. Dat te zeggen is geen wijsheid, want de wijsheid heeft een helder oordeel over de toestand van de wereld. Ook zou het in tegenspraak zijn met alles wat de Prediker ons heeft geleerd toen hij het verschrikkelijke woord "ijdelheid" uitsprak over al wat onder de zon is sinds de zondeval. Als alles verloren en bedorven is, blijft er één ding over dat even goed is als de erfenis: het bezit van de Goddelijke gedachten. Die zijn nuttig; zij geven bescherming, zoals, in het menselijk bestel, rijkdommen bescherming geven. De Goddelijke wijsheid is feitelijk de enige blijvende rijkdom. Nog meer: zij is een bron des levens voor degene die haar bezit. Hoeveel te meer kunnen wij, christenen, zeggen dat: "de wijsheid haar bezitters het leven geeft" (7:12), wij, die Christus bezitten, de wijsheid van God (1 Kor. 1:24).

Vers 13,14. "Aanmerk het werk Gods; want wie kan recht maken, wat Hij *krom* gemaakt heeft? Geniet het goede ten dage van de voorspoed, maar ten dage van de tegenspoed, zie toe; want God maakt ook de een tegenover de ander, opdat de mens niet zou vinden iets, dat na hem zal zijn". De wijze zet zijn weg voort te midden van een wereld die door de zonde bedorven is. Hij ontmoet er het werk Gods en het gevolg van het kwaad, dat niet hersteld kan worden en waar de dingen door de zonde krom gemaakt zijn (1:15). Maar deze kromme dingen laat God bestaan en maakt er gebruik van. Hij heeft ze

allebei gemaakt: de dag van de voorspoed, waarvan de mens mag genieten en de dag van de tegenspoed die hem dwingt tot nadenken. Op die manier wordt de mens onwetend gelaten over hetgeen na hem komen zal. Een dergelijke conclusie is volledig in overeenstemming met het boek Prediker, waar elke toegang tot de onzichtbare dingen voor de mens verborgen blijft. Met als doel dat hij de ijdelheid van de dingen, die hem omringen en waarvan de zondeval van de mens de harmonie totaal heeft verstoord, leert zien.

Vers 15 bevestigt wat we zojuist gezegd hebben: "Dit alles heb ik gezien in de dagen van mijn ijdelheid; er is een rechtvaardige, die in zijn gerechtigheid omkomt; daarentegen is er een goddeloze, die in zijn boosheid zijn dagen verlengt". Deze ijdele dagen, die het leven van de wijze hebben gevuld, hebben hem de absolute tegenstrijdigheid getoond die er is tussen wat krom is en wat het naar Gods gedachte had moeten zijn. De gerechtigheid van de rechtvaardige voert hem naar de dood! Is dat niet als het ware een profetisch vooruitlopen op wat de Heer Jezus Zelf zal overkomen? Aan de andere kant is er een goddeloze wiens boosheid de dagen verlengt. Het inzicht van de Prediker blijft altijd beperkt tot wat "onder de zon" geschiedt. Hoe verschillen bijvoorbeeld de Psalmen met deze opvatting, als zij ons beschrijven wat de goddelozen wacht!

De *verzen* 16 -18 vormen het vervolg op wat we zojuist gezien hebben. De Prediker had gesproken over gerechtigheid en goddeloosheid. Nu toont hij aan dat men in beide richtingen kan' overdrijven en wat de gevolgen daarvan zijn. De maat kan overschreden worden als het gaat om *gerechtigheid* en *wijsheid*. In dit geval is het niets anders dan hoogmoed die ons deze deugden doet overdrijven om onszelf daardoor te verheffen; welnu, de hoogmoed gaat aan de vernietiging vooraf: "waarom zoudt gij verwoesting over u brengen?". Maar men kan ook *bovenmate goddeloos* zijn. Zo'n gedachte is in overeenstemming met dit boek, dat ons de wereld beschrijft zoals deze door de zonde is geworden en geen nieuwe beginselen in de plaats stelt van deze wanorde, omdat de

Prediker geen openbaring veronderstelt die deze nieuwe beginselen zou invoeren. Hier wordt de *overdrijving* van de goddeloosheid beschouwd als iets dat de dood over de mens brengt vóór de vastgestelde tijd. Wat ook de treurige toestand van de wereld is, ze blijft het toneel van het bestuur van God. Hij veroordeelt alle buitensporigheid in de mens en laat hem de gevolgen ervan dragen, vooral wanneer hij zijn goddeloosheid de vrije loop laat. Hoezeer valt dit ook op in de huidige toestand van de wereld waar de goddeloosheid van de mens geen grenzen meer kent. Deze toestand is de vrucht van de volledige afwezigheid van de *vreze Gods*: "Het is goed, dat gij daaraan vasthoudt, en trek ook uw hand hiervan niet af; want die *God vreest*, die ontgaat dat al". Dit is de derde maal dat de uitdrukking "God vrezen" in dit boek voorkomt (3:4; 5:6), als het enige dat de mens beschermt tegen het oordeel.

Vers 19. Na alzo beveiligd te hebben tegen het overdrijven van de wijsheid, verkondigt de Prediker er luide de verdiensten van: "De wijsheid versterkt de wijze meer dan tien machthebbers, die in een stad zijn". De wijsheid is niet alleen een bron van *leven* voor wie haar bezit (vers 12), maar de wijze vindt er ook de *kracht* in die hij nodig heeft. Hij wordt erdoor bewaard voor de aanvallen van de vijand, méér dan een stad door tien machthebbers.

Vers 20 - 24. Door de wijsheid leer ik mijzelf kennen. Ze is van Goddelijke oorsprong en doet me beseffen wat God Zelf verklaart: "Voorwaar, er is geen mens *rechtvaardig* op aarde, die goed doet, en niet zondigt". En dat betreft evenzeer de wijze als de andere mensen. Is de wijze soms de enige die goed doet? Heeft hij ook geluisterd naar leugentaal? Heeft hij gemaakt dat zijn knecht hem vloekt? Maar hoe dikwijls heeft hij zelf niet anderen verwenst! Als hij zei: "Ik zal wijsheid verkrijgen", hoe dikwijls is de wijsheid dan verre van hem gevluht? En hoe zou het kwaad, dat door dit gebrek aan waakzaamheid aangericht is, te herstellen zijn?

In de *verzen* 25 - 29 vertelt de Prediker zijn eigen geschiedenis en het is, eerlijk gezegd, een bittere geschiedenis!

Hij heeft zich erop toegelegd zoals hij al in het begin van zijn boek (1:17) heeft verteld, wijsheid te zoeken en te weten dat de goddeloosheid en dwaasheid zot en onzinnig zijn. Verzoeking en verleiding zijn tot hem gekomen door middel van de vrouw (1 Kon. 11:4) en, in plaats van aan haar te ontkomen, heeft hij, die door God zo begunstigd was, gezondigd en is ten prooi gevallen aan de verleidster. Zo is hij gekomen tot de afschuwelijke bevinding, "een bitterder ding, dan de dood", dat er niet "een vrouw onder die allen" is, die de begeerten niét opwekt en tot zich trekt als "netten en garen" en van wie de handen géén "banden zijn" om gevangen te houden hem, die zij gegrepen heeft. En wat is het zelfs een hoge uitzondering als men een man op aarde vindt die te hulp kan komen door zijn wijsheid of zijn verstand: "één man uit duizend heb ik gevonden, maar een vrouw onder die allen heb ik niet gevonden". Alleen, als het zoeken van de wijze hem tot deze trieste conclusies heeft gebracht, zo heeft hij er toch één voordeel uit getrokken: "Alleen ziet, dit heb ik gevonden, dat God de mens recht gemaakt heeft, maar zij hebben veel vonden gezocht" (vers 29).

De mens was *recht* in den beginne, toen hij uit de handen van zijn Schepper was gekomen. Eerder heeft de Prediker al aangetoond dat de schepping schoon was (3:11) en dat nu alles krom is (1:15; 7:13).

Het verval is plotseling gekomen, niet door Gods schuld, maar door de schuld van de mens: "zij hebben veel vonden gezocht". Zo was het in de hof van Eden, toen de vrouw zag dat de vrucht van de boom goed was om te eten en "dat hij een lust was voor de ogen, ja, een boom, die begeerlijk was om verstandig te maken". Wat een "vonden" (bedenksels)! En sindsdien is het altijd zo geweest.

HOOFDSTUK 8

Eert de koning, vreest God

Vers 1. De ervaring waarover de Prediker zojuist sprak, die zo'n vernederende ervaring voor hem was, vermindert de waarde van de wijsheid niet in het minst: "Wie is gelijk de wijze, en wie weet de uitlegging der dingen? De wijsheid des mensen verlicht zijn aangezicht, en de stuursheid van zijn aangezicht wordt daardoor veranderd".

De wijsheid betekent een onmetelijk voordeel voor de mens; door haar vindt hij de verklaring van de dingen die onder de zon geschieden. Zij geeft hem een uiterlijk dat aantrekt en vertrouwen wekt, want de wijsheid maakt nederig en de nederigheid is van de trekken van iemands gezicht af te lezen.

Vers 2 - 4. Zo was het met Salomo. Zijn gezag werd aantrekkelijk gemaakt door zijn wijsheid, maar het was des te noodzakelijker zich eraan te onderwerpen en hem te gehoorzamen. De koning is de vertegenwoordiger van het gezag van God om het kwaad te straffen en het goede te belonen. Het is goed om in voortdurend contact met hem te blijven om verhinderd te worden in het kwaad te volharden en om bewaard te blijven in het goede. God heeft hem de macht toevertrouwd, zodat hij doet wat hem behaagt en aan niemand rekenschap hoeft af te leggen.

Vers 5 - 7. Deze onderworpenheid aan de bevelen van het gezag beschermt de mens voor alle kwaad. Hier is sprake van het bestuur van God dat aan het gezag is toevertrouwd en *beschouwd wordt in zijn beginsel*, zoals in Romeinen 13:1-5.

De wijze gaat nog verder: hij kent tijd en wijze "want een ieder voornemen heeft tijd en wijze". Hij weet, als hij dan moet gehoorzamen en er een tijd is om het gezag uit te oefenen, dat hij die de macht uitoefent verantwoordelijk schuldig is aan God

en dat alles eenmaal in het oordeel zal komen (hoofdstuk 3:16, 17).

In afwachting hiervan blijft de mens, door de ellende die zijn zondige staat met zich mee brengt, onwetend over wat er geschieden zal en hoe dat geschieden zal. Het hiernamaals is voor hem verborgen, zoals reeds zo dikwijls is opgemerkt.

Vers 8 -10. Al is de macht aan de koning toevertrouwd, toch is er een gebied waarover hij geen enkele macht heeft: dat van de geest. Dat is zowel waar van de geest van de mens als van de Geest van God. De Heilige Geest is *vrij*. De mens heeft ook geen macht over leven en dood. God alleen bepaalt de dag van de dood, ondanks alle tegenstrijdige schijn. En hij, die gelooft door de goddeloosheid de overhand te hebben, zal een lot ondergaan waaruit voor hem geen bevrijding zal zijn.

Er zijn tijden, dat het gezag uitgeoefend wordt over de mensen om hun kwaad, in tegenstelling met wat we gezien hebben aan het begin van dit hoofdstuk. Want dit boek doet altijd het verschil uitkomen tussen wat God tot stand heeft gebracht en wat de mens ervan heeft gemaakt. Zo ziet men ook dat de goddelozen sterven en met eerbewijzen begraven worden terwijl zij, die het goede gedaan hadden en voor God in het heilige hadden geleefd, tegelijkertijd uit dit leven en uit de herinnering van hun medeburgers verdwijnen.

Laten we wel bedenken, dat hier, zoals overal in dit boek, de tegenwoordigheid van God beperkt is tot de aarde en dat er een sluier ligt tussen de dood en wat daarna komt. De vergetelheid heerst over de doden en de Prediker kan uitroepen: "Dit is ook ijdelheid". Hij verbindt als het ware zijn gedachten met zijn aanvangsstelling: "Alles is ijdelheid".

Vers 11 -14. Er is geen onmiddellijk oordeel over de goddelozen (de waarheid van het oordeel wordt altijd vastgehouden in de Prediker). Zij profiteren dan ook van deze straffeloosheid om kwaad te bedenken en te doen en op deze straffeloosheid rekenend, verlengen zij hun dagen (vergelijk hoofdstuk 7:15); maar alles gaat uiteindelijk goed voor hen die

God *vrezen* (vergelijk hoofdstuk 7:18), terwijl het kwaad van de goddeloze en zijn uiteindelijke ondergang voortkomen uit de afwezigheid van deze vrees: "Hij zal de dagen niet verlengen" (vers 13). Dat schijnt vers 12 tegen te spreken, maar God spreekt Zichzelf nooit tegen. In het eerste geval gaat het om de schijn dat het oordeel niet dadelijk uitgeoefend wordt over de goddeloze. In het tweede geval maakt God een einde aan het leven van de goddeloze, als het uur van zijn oordeel is gekómen. Hij heeft Gods aangezicht niet gevreesd.

Naarmate men voortgaat met de studie van het boek Prediker, ziet men dat de vreeze Gods het enige lichtpunt is te midden van de vragen die de wijsheid, worstelend met het raadsel dat er in de wereld is, tevergeefs zoekt op te lossen. De ijdelheid bestaat hierin "dat er zijn rechtvaardigen, die het wedervaart naar het werk van de goddelozen, en er zijn goddelozen, die het wedervaart naar het werk van de rechtvaardigen". Aan zichzelf overgelaten, kan de wijsheid daar de oorzaak niet van ontdekken, omdat ze beperkt is tot de sfeer van de zichtbare dingen. "Ik zeg dat dit ook ijdelheid is".

Vers 15 -17. Wat er dus overblijft is dat "de mens niets beters heeft onder de zon, dan te eten, en te drinken, en blijde te zijn" (zie hoofdstuk 2:24; 3:12, 13, 22; 5:17; 6:7). Een bedroevende gevolgtrekking, want waar loopt dat op uit? Dat is alles wat er van de arbeid van de mens overblijft. En de mens is, ondanks al zijn arbeid, niet in staat om het werk, dat onder de zon geschiedt, te ontdekken. Hij moet dus zijn werk aan God overlaten; de mens kan het niet begrijpen en zelfs de wijze moet zijn onwetendheid erkennen.

HOOFDSTUK 9

Geniet van Gods gaven

De verzen 1 - 12 van dit hoofdstuk geven de ontmoedigende gevolgtrekking van alles wat vooraf is gezegd.

Vers 1-10. De ziel wordt moede de naspeuringen van de wijsheid te volgen in de dingen van deze wereld. Zij wordt aangegrepen door levensmoeheid. De rechtvaardige en de goddeloze, de reine en de onreine ondergaan hetzelfde lot. *Men moet sterven.* "Dit is een kwaad onder alles wat onder de zon geschiedt, dat enerlei ding allen wedervaart, en dat ook het hart der mensenkinderen vol boosheid is, en dat er in hun leven onzinnigheden zijn in hun hart; en daarna moeten zij naar de doden toe" (vers 3). En voor de doden geldt: "ook liefde, ook haat, weet de mens niet"; "ook is reeds hun liefde, ook hun haat, ook hun nijdigheid vergaan; en zij hebben geen deel meer in deze eeuw in alles, wat onder de zon geschiedt" (vers 1 en 6). Het stilzwijgen van de duisternis omringt hen; de wijsheid kan niet doordringen in deze sfeer, die voor de geest van de mens totaal afgesloten is. Vandaar de gevolgtrekking dat het dan nog beter is te leven in deze ellende, dan te sterven. Een hond (het verachtelijkste dier) die leeft, is beter dan een leeuw (het edelste en sterkste wezen) die dood is (vers 4). De levende weet tenminste dat hij moet sterven; een bittere zekerheid, maar toch, een zekerheid. "Maar de doden weten niet met al" (vers 5). Tot dergelijke conclusies komt ook de hoogste menselijke wetenschap. Kennis *zonder openbaring* zal altijd in een toestand van ongeloof blijven. Zij kan niet verder zien dan de dood. Dus weg met bedrijvigheid, arbeid, liefde en haat, kennis en wijsheid. Toch - en het einde van het boek zal dat nog veel sterker beklemtonen dan het begin - blijven er voor de wijze, die in verbinding met God de Schepper staat, twee

dingen bestaan: de vreze Gods en de zekerheid van het oordeel.

Voor het ogenblik (vers 7 -10) blijft er niets over. Wat zeg ik? Er blijft het leven van een dag, een schaduw die voorbij gaat, met het genot dat het meebrengt: "Ga dan heen, eet uw brood met vreugde, en drink uw wijn van goeder harte; want God heeft reeds een behagen aan uw werken. Laat uw klederen te allen tijde wit zijn, en laat op uw hoofd geen olie ontbreken. Geniet het leven met de vrouw, die gij liefhebt, al de dagen van uw ijdele leven, die God u gegeven heeft onder de zon, al uw ijdele dagen; want dit is uw deel in dit leven, en van uw arbeid, die gij arbeidt onder de zon" (vers 7 - 9). En is deze uitnodiging om zich te verheugen niet nog bitterder dan de wanhoop, omdat ze komt uit de mond van een man, wiens wijsheid tot in de kleinste details de ijdelheid van alle dingen heeft gespeeld, en dat terwijl hij steeds zocht God te behagen?

Vers 11 en 12. De wijze keert zich opnieuw (zie hoofdstuk 4:1 en 7) en ziet dat de *uitnemendste hoedanigheden* van de wijsheid *niet tot enig resultaat* leiden. Alles loopt tenslotte uit op een plotseling onheil.

Vers 13 -18. Dan heeft de Prediker nog een wijsheid onder de zon gezien die *groot* voor hem was. Dank zij *één arme, wijze man*, slaagden alle macht en alle hulpbronnen van een groot koning er niet in een kleine stad zonder hulpbronnen te vernietigen. Deze arme is de Redder en Bevrijder van wezens die zich niet kunnen verdedigen. "Toen zeide ik: Wijsheid is beter dan kracht" (vers 16), maar de wijsheid van de arme wordt door de wereld veracht en naar zijn woorden luistert men in het geheel niet. "*Geen mens gedacht aan die arme man*" (vers 15). Wat geeft dit korte woord ons een onverwacht licht! Er is maar één wijsheid die de mens zonder hulpbron, ten prooi aan de aanvallen van de satan, die zijn ondergang zoekt, kan bevrijden. Deze wijsheid wordt gevonden in Hem die vaak de "arme" genoemd wordt. De bevrijding is een voldongen feit, door Hem verkregen. Zal deze oproep worden gehoord? Men moet hem "in stilheid" aanhoren (vers 17) om het heil te vinden!

HOOFDSTUK 10.

Onheil van de dwaasheid

Er zij opgemerkt dat het eigenlijke onderwerp van de Prediker eindigt met hoofdstuk 9 en dat pas in hoofdstuk 12 de *conclusies* komen. De laatste bevinding van hoofdstuk 9 is, dat de arme, wijze man die zo'n grote verlossing tot stand heeft gebracht, verworpen is en dat niemand zich hem meer herinnert. Hoezeer is dat in overeenstemming met de droefheid van de Prediker, maar ook met het hele arbeidspatroon dat ons niet laat doordringen in de toekomst. Aan de gevolgen van de verwerping van de *arme man* die voor ons, christenen, de eeuwige gevolgen zijn van het werk van Christus, wordt hier stilzwijgend voorbijgegaan.

Prediker 10 en 11 hernemen op een heel bijzondere wijze de vorm van een spreuken-boek die reeds zo duidelijk was van hoofdstuk 4:5 tot hoofdstuk 7.

Deze vorm overheerst hier geheel, om ons opnieuw te brengen tot de uitspraak "al wat gekomen is, is ijdelheid" (hoofdstuk 11:8, 10). De bijzondere les van deze beide hoofdstukken is, dat er een onderwijs van de wijsheid is voor *de praktijk van het leven*, een onderwijs, dat men niet kan verwaarlozen zonder grote risico's te lopen. Hoofdstuk 10 heeft in het bijzonder betrekking op de kenmerken van koningen en van hen die in waardigheid zijn opgevoed. De wijsheid geeft de maat van hun zedelijke waarde aan, terwijl ze een ieder toch op zijn plaats tegenover hun gezag handhaaft.

Vers 1. "Een dode vlieg doet de zalf van de apotheker stinken en opwellen; also een weinig dwaasheid een man, die kostbaar is van wijsheid en van eer". Een weinig dwaasheid, een schijnbaar onbetekenend gebrek aan wijsheid, is voldoende om al de waarde weg te nemen van het karakter van

hem, die tot op dat ogenblik beroemd was om zijn wijsheid onder de mensen. Deze opmerking geldt voor alle tijden. De loopbaan van een man die aan de macht is, stort ineen en wekt afschuw na elke onbezonnen beslissing die in strijd is met zijn gebruikelijke wijsheid en met zijn goede naam. Zo wordt een roemrijk leven tot niets herleid en als nutteloos beschouwd.

Vers 2 en 3. "Het hart van de wijze is tot zijn rechter-, maar het hart van een zot is tot zijn linkerhand. En ook wanneer de dwaas op de weg wandelt, zijn hart ontbreekt hem, en hij zegt tot een ieder, dat hij dwaas is". De wijze heeft zijn hart daar geplaatst, waar het gewoonlijk niet is - aan zijn rechterkant, opdat de daad onmiddellijk volgt op de beslissingen die het hart voorschrijft; terwijl hij, aan wie wijsheid ontbreekt, zijn hart houdt waar het zich natuurlijkerwijs bevindt, hij geeft aan zijn gedachten geen nuttig doel, want hij maakt zijn hart de drijfveer voor zijn daden. Zelfs zijn gewone gedrag, "zoals normaal is voor alle mensen, verraadt dezelfde onstandvastigheid en bewijst openlijk zijn dwaasheid.

Vers 4. Nu richt de wijsheid zich tot één van haar kinderen om hem voor te schrijven wat de passende houding is tegenover het gezag: "Als de geest van de heerser tegen u oprijst, verlaat uw plaats niet; want het is medicijn, het stilt grote zonden". Hier is het zo, dat de heerser niet in zijn recht staat, zoals trouwens in dit hele hoofdstuk overwegend het geval is. De oorzaak van zijn toorn wordt niet meegedeeld, maar het wordt ons voorgesteld als iets heel verkeerd. Het kind van de wijsheid moet daar tegenover een houding aannemen. Moet hij verontwaardigd zijn over de onrechtvaardigheid die hem wordt aangedaan? Moet hij zijn rechten verdedigen tegenover hem, die deze rechten met voeten treedt? Nee, integendeel. Hij hoeft maar twee dingen te doen: te: Zijn plaats van eerbied en onderdanigheid bewaren tegenover een autoriteit, waarvan de daden "grote zonden" genoemd worden; 2e. Zachtmoedigheid tonen; dat is de toestand van de ziel die niet op zijn rechten staat, maar ze overgeeft in de handen van hem, die onrecht aandoet. Er is niets wat de openbaringen van de boze natuur

meer beteugelt dan dat. Zo hoopt de christen vurige kolen op de hoofden van hen die hem kwaad willen doen.

Vers 5 - 7. "Er is nog een kwaad, dat ik gezien heb onder de zon, als een dwaling, die van het aangezicht van de overste voortkomt. Een dwaas wordt gezet in grote hoogheden, maar de rijken zitten in de laagte. Ik heb knechten te paard gezien, en vorsten, gaande als knechten op de aarde". Hier komt het kwaad opnieuw van de kant van hem die regeert. Hij is niet in staat de juiste man op de juiste plaats te kiezen. Het kan ook zijn dat hij het niet wil. Voornamen posities worden toevertrouwd aan hen die daarvoor ongeschikt zijn. De bestuurder handelt eigennuttig door gebrek aan mensenkennis, of omdat hij bepaalde personen wil voortrekken of door andere oorzaken. Het resultaat is, dat zij die beter in staat zouden zijn om zaken belangeloos te behartigen, aangezien ze zelf al rijk zijn, "zitten in de laagte" en dat de rollen omgekeerd zijn: knechten pronken met hun trots en hun gezag; vorsten hebben de positie verloren waarin ze nuttig hadden kunnen zijn en waarin ze leiding hadden kunnen geven aan anderen.

De *versen 8 - 15* verlaten het onderwerp (koningen en bestuurders) om aan te tonen waar de bedoelingen en de wegen van de mens heenleiden; wat een tegenstelling met de wijsheid, gave van God.

Allereerst gaan *vers 8 en 9* over de slechte en de goede bedoelingen waarmee we onze naaste bejegenen: "Wie een kuil graaft, zal daarin vallen; en wie een muur doorbreekt, een slang zal hem bijten. Wie stenen wegdraagt, zal smart daardoor lijden; wie hout klieft, zal daardoor in gevaar zijn". Een kuil graven wil zeggen: een valstrik klaarleggen. Hoe dikwijls wordt men zelf gevangen in de strik, waarin men anderen had willen laten vallen (Spreuken 26:27). Een muur doorbreken wil zeggen: de grenzen wegnemen. Het is een geniepige daad, waardoor het op zekere dag voor de boze mogelijk zal zijn op het terrein van de naaste door te dringen. De duivel zal ervan profiteren om de persoon, die zijn bezit ten koste van anderen wil vermeederen, in het verderf te storten. Aan de andere kant

kunnen de bedoelingen ook prijzenswaardig zijn, maar de resultaten hangen af van de materialen, die gebruikt worden. Onze inspanning zal anderen geen winst opleveren en onszelf alleen in gevaar brengen.

Vers 10. "Indien hij het ijzer heeft stomp gemaakt, en hij slijpt de snede niet, dan moet hij meerder kracht te werk stellen; maar de wijsheid is een uitnemende zaak, om iets recht te maken". Men kan zich van een stomp instrument willen bedienen, maar dat is niet echt bruikbaar. Als het scherp geslepen was, zou het zonder moeite gebruikt kunnen worden. Kan deze spreuk niet met recht toegepast worden op de manier waarop het Woord van God gebruikt wordt?

Het verstand en de intelligentie van de mens zwakken de scherpte van het Woord slechts af. De wijsheid, de gave van de Geest van God, maakt het Woord daarentegen scherp en nuttig en laat het in het geweten doordringen. Er kan niet genoeg herhaald worden dat al deze spreuken een zedelijke en geestelijke betekenis hebben en dat ze alleen door de wijsheid uitgelegd kunnen worden. De wijsheid die van boven is heeft de mens gebruikt om ze aan ons te geven en deze zelfde wijsheid verklaart ze en legt ze uit. In vers 10 hebben we daar een voorbeeld van.

Vers 11. "Indien de slang gebeten heeft, eer de bezwering geschied is, dan is er geen nuttigheid voor de allerwelsprekendste bezweerder." Deze spreuk heeft betrekking op de tong van de mens. De tong is een slang, en alleen de kracht van de bezweerder - de Heilige Geest, Die haar in toom houdt - is in staat te verhinderen dat zij bijt (Jakobus 3:8).

Vers 12 - 15. "De woorden van een wijze mond zijn aangenaam; maar de lippen van een zot verslinden hemzelf. Het begin der woorden van zijn mond is dwaasheid, en het einde van zijn mond is boze dolheid. De dwaas maakt wel veel woorden; maar de mens weet niet, wat het is, dat geschieden zal; en wat na hem geschieden zal, wie zal het hem te kennen geven? De arbeid der zotten maakt een ieder van hen moede;

omdat zij niet weten naar de stad te gaan." Dit gedeelte vervolgt de gedachtegang van vers 10. Hier vinden we opnieuw welk een heilzame uitwerking de woorden van de wijze hebben in tegenstelling tot die van de dwaas, die hem naar het verderf voeren. Zij beginnen met dwaasheid en eindigen met boze dolheid. De dwaas gebruikt wel veel woorden, maar hij is blind voor wat komen gaat. De toekomst is hem onbekend. Hij weet zelfs niet langs welke weg hij moet komen op de plaats waar hij de kennis, die hij zo nodig heeft, ontvangen kan. Het kost hem te veel moeite om er een onderzoek naar te doen.

De *verzen 16' en 17* brengen ons weer terug bij het voornaamste onderwerp van dit hoofdstuk. In vers 16 hebben we het "wee" over een land, dat door een onervaren koning geregeerd wordt en waarvan de vorsten hun hoge positie misbruiken om hun lusten te bevredigen. Vers 17 spreekt het "welgelukzalig" uit over een land dat geregeerd wordt door een edele koning en waarvan de vorsten alleen aan eten denken om nieuwe krachten op te doen, die ze voor het welzijn van de staat aanwenden.

Vers 18 en 19. Daarentegen zal het huis, als de bestuurders lui zijn, spoedig in verval zijn. Zij jagen geld na om te voldoen aan de begeerte naar materiële genoegens.

Vers 20. Toch zal het kind van de wijsheid nooit het voorschrift van gehoorzaamheid, die hij aan de koning verschuldigd is, overtreden. En hij zal hen, die het voorrecht hebben rijk te zijn, altijd de eer geven die hen toekomt. Hij zal noch de een, noch de anderen vloeken, want het gerucht daarvan zou zich snel verbreiden en spoedig het oor van de machthebbers bereiken.

HOOFDSTUK 11

Doe uw werk goed

Dit hoofdstuk vervolgt op een andere wijze het onderwijs van het voorafgaande hoofdstuk. Het laat ons zien hoe een zoon van de wijsheid bezig moet zijn terwijl de wegen van de Voorzienigheid voor hem verborgen zijn. Deze wegen worden voorgesteld door het water, de wolken, de wind en het licht (vers 1, 3, 4 en 7). Over deze dingen heeft de mens geen enkele controle en waarheen ze gaan weet hij niet. Wij begrijpen dan ook dat er telkens staat "gij weet niet" (vers 2, 5, 6). En het hoofdstuk eindigt met het enige wat de jonge man moet weten (vers 9). De geestestoestand, die ons in dit hoofdstuk beschreven wordt, is in overeenstemming met de hele gedachtegang van het boek: de mens wordt geplaatst tegenover de natuurverschijnselen van de schepping. Hij kan ze waarnemen, maar is niet in staat achter de oorsprong ervan te komen. Telkens stoot hij op het onbekende, want zelfs voor het meest ontwikkelde verstand zijn deze dingen verborgen zolang God hem die niet openbaart. Zoals we al in andere gedeelten van dit boek hebben gezien beperken de verzen van dit hoofdstuk zich niet tot het noemen van enkel feiten, maar hebben ze ook een geestelijke en verborgen betekenis. Alleen de Heilige Geest kan ons die duidelijk maken. Deze betekenis is van toepassing op alle tijden. Wanneer we haar zouden beperken tot de tijd en de omstandigheden van koning Salomo, zouden we het doel en de toepassing van het Woord van God wel erg slecht begrijpen.

Evenals in het begin van hoofdstuk 7 zijn er ook hier 7 dingen die de zoon van de wijsheid aanbevolen worden. Kortom, een volledig onderwijs over dit speciale onderwerp, een onderwijs waaraan niets ontbreekt.

1e. "Werp uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen" (vers 1). Het kind van de wijsheid moet zonder onderscheid en schijnbaar zonder doel, zijn eigen brood dat hem tot voedsel dient, op het water strooien. Water lijkt daar toch wel de minst geëigende plaats voor. We zouden kunnen denken dat de wijze die dat doet zijn brood dan wel kwijt is. Deze spreuk is duidelijk een toepassing op het Woord. Een wereld waar het zo'n verwarde toestand is, lijkt ongeschikt om het Woord te ontvangen. Omdat we absoluut niet weten waar de wateren het naar toe zullen voeren, zouden we ertoe kunnen komen om het Woord dan maar niet onbeperkt uit te dragen. Maar wij moeten ons toevertrouwen aan de Goddelijke Voorzienigheid, aan een wil, die zijn doel bereikt en alles leidt en het niet noodzakelijk acht dat wij deze dingen weten. De Voorzienigheid wil dat wij onvoorwaardelijk het Woord des levens verspreiden. Dan zal deze daad van gehoorzaamheid na vele dagen beloond worden en zullen we zien welke bedoeling God ermee had. Hij laat Zijn Woord op de juiste plaatsen terechtkomen en wij krijgen terug wat we Hem toevertrouwd hadden. Zoals altijd overschrijdt de Prediker ook hier niet de tijd die tot deze aarde beperkt is en zegt: "na vele dagen". Wij mogen met andere tijden rekenen, want wij oogsten *voor de eeuwigheid* de vruchten van het Woord, dat in deze wereld op de wateren uitgezaaid is. Zo was de apostel Paulus er zeker van dat hij de vrucht van zijn arbeid zou oogsten bij de komst van de Heer Jezus. Hoe het ook zij, hier vinden we het resultaat van het vertrouwen op de Voorzienigheid van God. Want hoe zouden we terugvinden wat we op de wateren geworpen hebben, als God het niet terugbracht?

2e. "Geef een deel aan zeven, ja, ook aan acht; want gij weet niet wat kwaad op de aarde wezen zal". Wanneer wij echter zelf voedsel aan mensen moeten uitdelen, in het bewustzijn van wat ze nodig hebben, dan moeten wij dat vrijgevig doen. Het is duidelijk dat dit woord een diepere betekenis heeft dan een zuiver materiële.

We zien dat ook bij de vermenigvuldiging van de broden. Er zijn er "zeven" - het getal van volmaaktheid - die hun deel ontvangen en, zoals bij de 7000 mannen, moet er een overschot zijn voor een achtste deel. Alleen een verborgen, Goddelijke macht is in staat de scharen te verzadigen en dan ook nog van hetgeen over is anderen te eten te geven. Van onze kant is, wat de dienst betreft, deze activiteit dringend noodzakelijk, want de tijd is kort. Wij weten niet wanneer de hongersnood op aarde zal komen. Het oordeel staat voor de deur. Het is misschien veel dichterbij dan wij denken en dan zullen zij, die hun deel niet gekregen hebben, veroordeeld worden en verloren gaan!

Hier zien we dus aan de ene kant, dat de wijze vermaand wordt alles wat hij heeft zonder onderscheid ten dienste van iedereen te stellen. Aan de andere kant leert de wijsheid hem ook dat het werk van de genade volkomen afhankelijk is van de Goddelijke Voorzienigheid.

3e. "Als de wolken vol geworden zijn, zo storten zij plasregen uit op de aarde". In Luk. 12:54,55 is de wolk, die regen uitstort op de aarde, een beeld van de genade en de zuidenwind een beeld van het oordeel. Ondanks alle ijdelheid, waarvan deze arme wereld vol is, is er nog steeds genade. God bezit door Hemzelf gevulde voorraadkamers en van daaruit giet Hij Zijn zegen over de aarde uit. Wie ook het instrument is dat God, als een uitverkoren vat, tot dit doel wil gebruiken, het blijft waar dat alles Zijn werk is. Daarvan zijn alle opwekkingsbewegingen het duidelijke bewijs.

4e. "en als de boom naar het zuiden, of als hij naar het noorden valt, in de plaats, waar de boom valt, daar zal hij wezen". In de raadsbesluiten van God heeft alles z'n doel. Het kan puur toeval lijken dat de ene boom naar het zuiden valt en de andere naar het noorden. Nee, een voor de mens verborgen wil heeft de richting van zijn val bepaald. Juist datgene waar iemand op steunde en zijn voordeel mee kon doen, wordt hem ontnomen. Waar de boom gevallen is, daar blijft hij liggen. Wie zal zeggen hoe dat gekomen is? Bij de wolken worden de

gunstige gevolgen gezien. Hier, bij de boom, blijft het doel verborgen.

5e. "Wie op de wind acht geeft, die zal niet zaaien, en wie op de wolken ziet, die zal niet maaïen. Gelijk gij niet weet, welke de weg van de wind is, of hoedanig de beenderen zijn in de buik van een zwangere vrouw, alzo weet gij het werk Gods niet, Die het alles maakt" (vers 4,5).

Wind en wolken zijn niet door de mens te besturen. Het is God, Die ze doet ontstaan. Hij is het, Die alles maakt. Wij kennen de weg van de wind niet en evenmin het mysterie van de wording van een kind. Deze waarheden zijn in overeenstemming met wat we aan het begin van dit hoofdstuk gezegd hebben. Wanneer wij aandachtig toezien en opletten of er een gunstig ogenblik komt om te zaaien en te oogsten, dan verliezen we alleen maar tijd. God wil dat we handelen. We zijn niets anders dan instrumenten in Zijn hand en we moeten ons niet verbeelden dat wij de wind en de wolken kunnen besturen! "De wind waait waarheen hij wil", zegt de Heer, "en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij heengaat; zo is een ieder die uit de Geest geboren is". "Alzo weet gij het werk Gods niet, Die het alles maakt", maar laat dat geen verhindering voor ons zijn om te zaaien noch om te oogsten.

6e. "Zaai uw zaad in de morgenstond, en trek uw hand des avonds niet af; want gij weet niet, wat recht wezen zal, of dit of dat, of dat die beiden tesamen goed zijn zullen". Dit vers sluit nauw aan bij het voorgaande vers. We moeten 's morgens en 's avonds zaaien. Het zijn twee uitersten, maar we moeten bij het zaaien niet op tijd letten.

De morgen of de avond (wie weet het? God weet het) of misschien zelfs beide zullen de oogst opleveren die men verwachtte. Het is geen gebrek aan bedachtzaamheid wanneer men zo handelt. Het toont alleen dat men eenvoudig vertrouwt op de leiding van de Voorzienigheid en dat men alleen afhankelijk wil zijn van de werking van de genade.

7e. "Verder, het licht is zoet, en het is de ogen goed de zon te aanschouwen. Maar indien de mens veel jaren leeft, en zich verblijdt in die alle, zo laat hem ook gedenken aan de dagen der duisternis, want die zullen veel zijn; en al wat gekomen is, is ijdelheid" (vers 7,8). Er zijn in deze wereld plezierige dingen en de Prediker zal dat ook geenszins ontkennen. Er kan vreugde zijn over het licht dat die genoegens duidelijk laat zien en de waarde ervan doet uitkomen. Maar naarmate iemand ouder wordt, ziet hij ook dat er in het verleden een groot aantal duistere dagen waren. Hij laat zijn leven nog eens aan zich voorbijgaan, een leven, waarvan het laatste woord is: "ijdelheid". Het is nutteloos, er blijft niets van over, het verdwijnt zonder een spoor na te laten en verzinkt ten slotte in de vergetelheid! Deze uitspraak brengt ons bij het volgende vers.

Vers 9. "Verblijdt u, o jongeling! in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen van uw jongelingschap, en wandel in de wegen van uw hart, en in de aanschouwingen van uw ogen; maar *weet, dat God, om al deze dingen, u zal doen komen voor het gericht*". Uit het hele boek Prediker kunnen we twee conclusies trekken en dit vers is de eerste. De tweede zullen we in de verzen 13 en 14 van het volgende hoofdstuk vinden. Hoe vaak heeft de Prediker de spreuk niet herhaald, die schijnt aan te bevelen om van de materiële kant van het leven en van hetgeen men "la joie de vivre" (levensvreugde) noemt, te genieten.

Een hart, dat zichzelf niets wijsmaakt, ziet dat zelfs de mooiste dingen in de wereld verdorven, verwrongen en verwelkt zijn. Dat is gekomen door geweld, corruptie, omverwerping van de zedelijke normen, lichtzinnigheid, zorgeloosheid, sluwheid en dwaasheid.

Toch zijn er voor de mens, temidden van al dit leed, bepaalde goede dingen, bepaalde genoegens, die ongetwijfeld van voorbijgaande aard zijn, zekere dingen waarin hij zich verheugt, of waar zijn genegenheid naar uitgaat, bepaalde zaken waar hij van houdt, zoals bijvoorbeeld "de weg van een

man bij een maagd" (Spr. 30:19), die in de jeugd van de jonge man zijn vreugde uitmaken. De Prediker, die met zijn wijsheid al deze dingen heeft doorvorst, zegt tot hem: "wandelen in de wegen van uw hart, en in de aanschouwingen van uw ogen (zie ook hoofdstuk 2:24; 3:12; 5:17; 8:15; 9:7); *maar...* er volgt een ernstig "*maar*" na deze genoegens: "*weet, dat God, om al deze dingen, u zal doen komen voor het gericht*". God zal u rekenschap vragen van elk genot: voor wie en voor wat hebt u geleefd? Alle dingen blijven niet tot de aarde beperkt. Er is een God, en deze God is een Rechter; dat is één van de grondwaarheden van het boek Prediker. U zult voor uw Rechter moeten verschijnen. Er wordt hier met geen woord over genade gesproken. Dit hoofdstuk begint met ons in beelden de genade voor te stellen, wat bijna uniek is in het boek Prediker. Maar is het niet treffend, dat het eindigt met het oordeel (dat al in hoofdstuk 3:17 genoemd wordt)? De Prediker zal nog één keer over het oordeel spreken: hij zal zijn boek met dit vreselijke woord besluiten.

Dit vers 9 is heel ernstig en kenmerkend. De wijze zou de wijze niet zijn, als hij niet - in het besef dat alles onder de zon aan de ijdelheid onderworpen is twee dingen zou erkennen: aan de ene kant, dat de mens het instrument van de genade kan zijn terwijl hij zich op het terrein van kwaad bevindt; aan de andere kant, al lijkt het erop dat God de dingen op hun beloop laat zonder Zich ermee bezig te houden, dat er toch een ogenblik komt waarop Hij aan ieder mens rekenschap zal vragen van zijn leven en van het geringste dat hij daarin gedaan heeft.

Vers 10. "Zo doe dan de toornigheid wijken van uw hart, en doe het kwade weg van uw vlees, want de jeugd, en de jonkheid ³ is ijdelheid".

³ Het Hebreeuwse woord, dat hier met jonkheid is vertaald, betekent letterlijk: dageraad van het leven.

In vers 9 heeft de Prediker tot de jongeman over vreugde en geluk gesproken. Hij heeft daar laten zien dat alles tenslotte in het oordeel komt. In het laatste vers van dit hoofdstuk zegt hij hem dat hij de toornigheid uit zijn hart moet wegdoen en het kwaad voor zijn lichaam moet vermijden. Maar zie, de jeugd en de jonkheid zijn ijdelheid, ze hebben geen doel en geen duurzaamheid; ze zijn nutteloos en gaan voorbij zonder een spoor na te laten! Oordeel aan de ene en ijdelheid aan de andere kant, dat is het lot van de mens in het oog van de wijsheid! De *dageraad*! Hoezeer vergist de jongeman zich aan het begin van zijn leven! Alles is zo prachtig! Is er iets mooiers dan een zonsopgang? Beloofd hij niet alle mogelijke vreugden voor de komende, lange dag?

Maar in hoofdstuk 12 zullen we het eind van de loopbaan vinden en dan zien we alle teleurstellingen en alle ontgoochelingen in het leven. Misschien is het een lang leven geweest en welbested, maar het eindigt met een doodkist. Heeft niet juist de Prediker het recht om te zeggen wanneer hij aan het eind van zijn ervaringen is gekomen: "de jonkheid is ijdelheid"?

HOOFDSTUK 12

De mens gaat naar zijn eeuwig huis

Na dit ernstige vers over de ijdelheid van de jeugd, worden we tot hogere en buitengewoon indrukwekkende dingen opgetrokken: "En gedenk aan uw Schepper in de dagen van uw jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen". Deze waarheid geeft een algemeen beginsel aan, zoals we overigens door het hele boek heen dergelijke beginselen vinden. Het gaat hier alleen over de verhouding van de mens tot zijn Schepper en niet over de verhouding van de Israëliet tot zijn Heere, de God van het verbond, en nog minder over de verhouding die er is tussen een kind van God en zijn Vader. Het is de grondwaarheid wat betreft de betrekkingen van de mens tot God die we ook vinden in Efeze 4:6: "één God en Vader van allen die is boven en door allen". Jongeman, vergeet in de dageraad van je leven niet dat er een leeftijd komt waarop alles in verval zal raken. Dan zal alles moeilijker gaan en zullen er veel bezwaren komen. En wanneer de dood je overvalt moet je geest terugkeren tot God (vers 7) om Hem rekenschap te geven van je gedrag. Door dit alles wordt de mens vermaand om, aan de ene kant, vanaf zijn prilste jeugd God het voorwerp van zijn hart te stellen. Aan de andere kant moet hij bedenken dat de mens uiterst zwak is, onderworpen aan de gevolgen van de zonde met als eindresultaat daarvan: de dood en het oordeel.

Vers 2 - 7. De beschrijving van de moeilijkheden van die oude dag die we hier vinden is zeer treffend. Het heeft God behaagd om Zich in Zijn Woord op dezelfde manieren uit te drukken als de volken in hun litteratuur graag doen en waarop ze zich beroemen. Zo kunnen we het verschil bepalen dat er is tussen de Goddelijke gedachten en de gedachten die

voortkomen uit de verbeelding van de mens. Welke dichtvorm Hij ook gebruikt (hier is het de *allegorie*, het zinnebeeld), als de Geest van God zich tot in de hoogste sferen verheft blijft Hij altijd *waarheid* tot in de kleinste bijzonderheden van Zijn denken.

Dit zal de natuurlijke mens in zijn gedichten nooit kunnen, omdat hij van leugens leeft. Zie maar eens naar de wondere gevoelsuitingen in de Psalmen (*lyrische poëzie*) of de dichterlijke taal van de profeet Jesaja en de profeten die in de verheven taal de dingen zinnebeeldig voorstellen. Dergelijke poëzie is tijdloos. Maar het Woord van God brengt ons niet alleen op het gebied van de lyriek tot bewondering. Of het nu gaat om de herderlijke taferelen in Genesis, het gevoelvolle drama in Job, de bekoorlijke geschiedenis van Ruth, de krijgsgezangen van David en van Debora, de beurtzangen op de liefde in het Hooglied, de Spreuken of andere dichterlijke uitspraken, waar vinden wij in de literatuur van de mens iets wat dit alles in verhevenheid, kracht, genade en waarheid ook maar benadert? Het is een feit dat het Woord, dat ingegeven is door de Geest van God, zelfs *in zijn uiterlijke vorm* met niets te vergelijken is. Waarom heeft het dan niets aantrekkelijks voor de mens? Omdat de waarheid hem afschrikt; omdat de duisternis het licht niet begrijpt! Wat is het noodzakelijk aan zijn Schepper te gedenken eer "de jaren naderen, van welke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in deze. Eer dan de zon, en het licht, en de maan, en de sterren verduisterd worden, en de wolken weerkomen na de regen" (vers 1b, 2). Dat wil zeggen: éér de oud geworden mens onverschillig is geworden voor het heelal, dat het werk is van Gods handen en waarvan de wondere schoonheid zo boeiend is; éér alles in de natuur een egale kleur heeft gekregen en geen glans meer heeft, zoals de wolken die na de regen komen. Er komen dagen dat de handen gaan beven; de rug zich gaat krommen; er geen tanden meer in de mond zitten om het voedsel te kauwen; de ogen de voorwerpen niet meer duidelijk kunnen onderscheiden: "de twee deuren naar de straat zullen gesloten worden", d.w.z. dat

alleen in de familiekring de lippen nog gebruikt worden om te spreken. Er is geen behoefte meer om zich daarbuiten te laten horen.

Er komen dagen dat het oor moeilijk hoort en die geluiden, die in huis zijn, niet meer duidelijk onderscheiden kan⁴; dat de slaap wijkt en we om het minste geringste uit bed gaan; alle woorden zwak en onduidelijk worden; het beklimmen van een helling te vermoeiend wordt omdat er gebrek aan adem is; al deze zwakheden tezamen het lopen moeilijk maken en angst veroorzaken. Er komen dagen dat het grijze haar het hoofd siert "en dat de sprinkhaan zichzelf een last zal wezen" d.w.z. dat de energie ontbreekt om op te staan of te gaan zitten; "en dat de lust zal vergaan": er is niets meer wat de eetlust opwekt of de zintuigen stimuleert. "Want de mens gaat naar zijn eeuwig huis, en de rouwklagers zullen in de straat rondgaan". Aan al deze tekenen kan men zien dat het einde nabij is.

"Eer dan het zilveren koord ontketend wordt, en de gulden schaal in stukken gestoten wordt, en de kruik aan de springader gebroken wordt, en het rad aan de bornput in stukken gestoten wordt; en dat het stof weer tot de aarde keert, zoals het geweest is; en de geest weer tot God keert, Die hem gegeven heeft" (vers 6,7). Al deze kenmerken van het verval tonen aan, dat als "de springader en de bornput", dus de bronnen van het leven, geen verandering meer ondergaan, de mogelijkheden om ervan te profiteren en zich in leven te houden voortaan ontbreken. Tenslotte eindigt alles voor de mens wanneer verbroken wordt wat het kostbaarste is hier op aarde: de werkzaamheid van het leven in de mens. "En dat het stof weer tot de aarde keert": dat is de dood, het gevolg van de zonde (hoofdstuk 3:20; Genesis 3:19). , "En de geest weer tot God keert, Die hem gegeven heeft"; dit is een heel andere gedachte dan die we in hoofdstuk 3:21 hadden. Hier betekent het

⁴ De graanmolen die door 2 dienstmeisjes bediend werden stond in huis en maakte deel uit van de huishouding.

eenvoudig dat de geest, wanneer hij gescheiden is van het lichaam, voortaan alleen met God te doen heeft.

En nu eindigt alles, zoals we al bij de bespreking van hoofdstuk 1:2 opgemerkt hebben, met de uitspraak van vers 8: "Ijdelheid der ijdelheden, zegt de prediker; het is al ijdelheid". Dat is *het einde van alles voor zover het de mens en de wereld betreft*. Maar er valt nog een conclusie te trekken uit hetgeen we tot nu toe gehad hebben: *wat is het einde van alles wat God betreft?* Op deze vraag geven de laatste verzen van dit hoofdstuk het antwoord.

Vers 9 en 10. Voor het eerst spreekt de Prediker over zichzelf in de derde persoon: hij is "wijs geweest". Ja, zó is de Prediker geweest. "Zo leerde hij het volk nog wetenschap." Hij heeft niet op lichtzinnige wijze gesproken: hij "merkte op, en onderzocht". "Hij stelde vele spreuken in orde." De spreuken vormen één reeks, die in afzonderlijke groepen onderverdeeld kan worden, zoals we in Spreuken kunnen zien en in de Prediker hebben nagegaan. "De prediker zocht aangename woorden uit te vinden". Ik denk niet dat het hier gaat om de vorm waarin gesproken wordt, hoewel de zinnebeeldige poëzie van dit hoofdstuk boeiend is en tot nadenken dwingt. Maar wanneer deze woorden, hoe bitter ze ook voor de mens zijn, in het hart worden opgenomen, zijn ze voor het gehemelte zoet als honing omdat ze de woorden Gods zijn. Nog meer, het zijn *rechte* woorden, in tegenstelling tot al het kromme dat de wereld te bieden heeft (hoofdstuk 1:15). Het zijn ook woorden van de *waarheid* die ons Gods eigen gedachten weergeven.

Met het oog op de inhoud van dit boek is het erg belangrijk deze dingen vast te houden. Vooral omdat het boek voor "de dwazen" aanleiding kan zijn tot zoveel verkeerde opvattingen. Men zegt dat Rabbijnen in de eerste eeuw van onze jaartelling over het Goddelijk gezag van het boek Prediker hebben geredetwist en dat ze overtuigd werden door de verzen die wij zojuist aangehaald hebben.

Vers 11 en 12. De Prediker maakt ook opmerkzaam op het feit dat "de woorden der wijzen zijn gelijk prikkelen", die immers het vee harder doen lopen en ze sneller naar hun bestemming doen voortdrijven. Verder zijn ze gelijk aan "nagelen, diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen" (vergelijk met Jesaja 22:23,24), nagelen, die lasten kunnen dragen en waaraan allerlei kostbare gedachten zijn opgehangen. Ondanks hun verscheidenheid zijn deze waarheden "van de enige Herder" gegeven. Eén God heeft ze uitgedeeld, één Geest heeft ze ingegeven, één Herder bedient Zich ervan om Zijn schapen in de sporen van de gerechtigheid te leiden. Aan deze verzameling van woorden moet de zoon van de wijsheid zich houden. Ze zijn in staat hem te onderwijzen. "En wat daarboven is, mijn zoon! Wees gewaarschuwd; van veel boeken te maken is geen einde, en veel lezen in vermoeiing voor het vlees".

Elk boek dat door de mens geschreven is en elke studie daaraan besteed vermoeit alleen en bereikt het doel niet: "die altijd leren en nooit tot kennis van de waarheid kunnen komen" (2 Timotheüs 3:7). Slechts één verzameling van woorden, het Woord van God, is zeker en vast en niets is in staat dat Woord te buigen, welke last of welke taak men er ook aan toevertrouwt. Hoe belangrijk is het, nu we aan het eind komen van dit boek dat door de mensen zo miskend en onjuist beoordeeld wordt, dat zijn Goddelijke oorsprong bevestigd wordt!

Vers 13 en 14. Nu vinden we dan, zoals hierboven al is opgemerkt, "het einde van de zaak"; *de slotsom van alles, wat God betreft*: "Vrees God, en houd Zijn geboden, want dit betaamt alle mensen" .

De mens heeft niet anders nodig dan God te vrezen en te gehoorzamen. Salomo heeft in dit boek veel langer over de ijdelheid van alle dingen gesproken dan over wat hij ons hier als de samenvatting van zijn prediking voorstelt. Maar door deze ijdelheid vast te stellen heeft hij de ziel ertoe gebracht op God te zien, "Die het enig zekere en onwankelbare Voorwerp voor

de mens is. En als men eenmaal in Zijn tegenwoordigheid is, zal de enige wens van de zoon van de wijsheid zijn om Hem te gehoorzamen. Er bestaat geen andere vreugde, geen andere toevlucht, geen ander geluk, geen andere rust dan dit: *"want dit betaamt alle mensen"*.

"Want God zal ieder werk in het gericht brengen, met al wat verborgen is, hetzij goed, of hetzij kwaad".

Tot slot zet de Prediker de deur naar de toekomst open, maar, zoals we gezien hebben, laat hij niet na het oordeel te vermelden. Deze gedachte heeft een heilzame uitwerking op de zoon van de wijsheid. Alles zal geopenbaard worden. Er is niets wat verborgen is, hetzij goed, hetzij kwaad, dat niet aan het licht zal komen. We worden als het ware geplaatst voor de rechterstoel van Christus (2 Kor. 5:10), waar dezelfde uitdrukkingen worden gebruikt. In de Psalmen vinden we deze gedachte wel meer en dan vanuit Joods standpunt gezien; zie bijvoorbeeld Psalm 11:5 en in ons boek hoofdstuk 3:17.

Tot slot willen we het boek Prediker in twee punten samenvatten:

1. Absolute ijdelheid en kwelling van de geest. Dat is de uitkomst als de wijsheid, gave van God, zich erop toelegt om de zichtbare dingen op hun waarde te schatten. Ze slaagt er niet eens in deze dingen volledig te doorgronden.
2. Zekerheid en rust als men God kent; en die kennis wordt gekenmerkt door de vreze Gods en de gehoorzaamheid.